

L. S.

Zend dit biljet vóór of op 1 Juli 1910 aan een van de volgende adressen: A. H. KOOMANS, Bus 123, of H. DE GRAAF,

„Het Westen“-Drukkerij

Bus 196, Potchefstroom.

Dan wordt uw naam geregistreerd als mededinger naar de prijs van £3, door de Uitgevers uitgelooft voor de geregistreerde, die het hoogste aantal punten in het examen behaalt.

Ik ondergetekende verklaar deel te zullen nemen aan het Hoogste Taalbond-examen 1910 en verzoek hiermee geregistreerd te worden als mededinger naar de uitgelooftde prijs.

Handtekening:

.....

Adres voluit:

.....

.....

Gedrukt en verkrijgbaar aan „HET WESTEN“-Drukkerij:

Postvrij.

JAARBOEK „HET WESTEN“ 1909. Gratis aan intekenaren.	
1910.	
SEWĒ DUIWĒLS EN WAT HULLE GEDOĒN HET deur OU OOM JAN (Prof. JAN LION CACHET), Geïllustreerd, en uitgegeven door „Het Westen“-Drukkerij	4/6
BUNDEL GEDICHTEN IN KRIJGSGEVANGENSCHAP OP ST. HELENA door JOZEF J. KUHN, uitgegeven door „Het Westen“-Drukkerij	9d.
HOLL.-AFRIKAANSE SCHETSEN (EENVOUDIGE MENSE) door J. LUB, uitgegeven door „Het Westen“-Drukkerij gebonden	3/3
ingenaaid	2/3
AFRIKAANSE VERHALE deur J. G. ENGELA, uitgegeven door „Het Westen“-Drukkerij	2/3
BIJ DIE MONUMENT door TOTIUS, uitgever A. H. Koomans, Potchefstroom	1/1
VERSE VAN POTGIETERS TREK door TOTIUS, uitgevers H. A. Koomans en H. de Graaf	1/9
DIE REVIER door JAN F. E. CELLIERS	1/3
DE WEKSTEM door Ds. C. W. DU TOIT, uitgever A. H. Koomans, Potchefstroom	3/6
AFSCHEIDSREDE Prof. Dr. P. J. MULLER, uitgever A. H. Koomans	1/-
TAALBONDBOEKJE 1909, door J. Kamp (2 drukken uit- verkoch) uitgevers A. H. Koomans en H. de Graaf.	2/6
TAALBOND-STUDIE 1910 Koomans & de Graaf	2/6
SOUVENIR OF POTCHEFSTROOM (geïllustreerd) uitge- geven door „Het Westen“-Drukkerij	1/3
PROEVE VAN INLEIDING TOT DE NEDERLANDSE LETTERKUNDE door J. KAMP, uitgever J. A. Wormser, Pretoria	4/-
GEDENKBOEK GER. KERK (geïllustreerd), uitgever A. H. Koomans, Potchefstroom	5/6
DE TAAL IS GANSCH HET VOLK door D. Krabman, Gratis VAN BACHTIAAR NAAR ARABIER (niet in handel) TUILTJE 1909.	
Maandblad HET KERKBLAD, uitgevers J. A. Wormser en A. H. Koomans.	
Maandblad DE HERVORMER, uitgevers A. H. Koomans en H. de Graaf.	
Maandblad FAC ET SPERA.	
DE JONGE CALVINIST, uitgevers, Geref. Stud. Corps. „HET WESTEN“, (2 maal per week) uitgever en Eigen- naar H. de Graaf	
Ter Perse aan „HET WESTEN“-Drukkerij:	
Donker Johannesburg door J. Lub	
OORLOGS- en andere Gedichten door Oud-President F. W. Reitz.	

TAALBOND STUDIE

1910.

FERDINAND HUYCK

VAN

J. VAN LENNEP,

— EN —

MARCO

VAN

:—: A. C. W. STARING :—:

DOOR J. KAMP, LIT. DOC. THEOL. SCHOOL TE POTCHEFSTROOM.

POTCHEFSTROOM 1910.

UITGEVERS: A. H. KOOMANS, BUS 123, EN
H. DE GRAAF („HET WESTEN"-DRUKKERIJ) BUS 196, POTCHEFSTROOM.

VOORREDE.

Wij hebben in het schrijven van deze Handleiding in de eerste plaats getracht, te voorzien in de behoefte van hen, die zonder leiding studeren moeten.

Wij hebben echter niet uit het oog verloren de waarheid, dat studeren en studeren *twee* is.

Daar zijn kandidaten, die deze studie zo beknopt mogelijk willen houden, met geen verder doel dan het eksamen te passeren. En wij prijzen hen, want zij voegen zich naar de eis van het praktische leven.

Doch daar zijn er ook—en dezulken verdienen méér lof—die gaarne de Taalbond-studie aangrijpen als een voorschool voor bredere studie in de Hollandse Taal en Letterkunde.

Wij vertrouwen, dat beide groepen in dit boekje vinden zullen, wat zij behoeven.

Eén ding: het platgetreden sleurpaardje van Hollandse Literatuur-studie bewandelen wij niet. Ook de aanvangstudie op dit gebied behoort mee te werken tot het aankweken van grondig inzicht in het wezen van Literatuur.

Het is een verblijdend verschijnsel, dat de ekamen-papieren van de laatste jaren kennelijk in die richting sturen. De student, hoe beperkt hij ook zijn taak opvatte zal daarmee rekening moeten houden.

Voor de verklarende Aantekeningen op Ferdinand Huyck verwijzen wij naar het boekje van de heer R. D. NAUTA, verschenen bij JUTA & Co. Dit boekje is zo volledig, dat de Taalbond-student het nooit te vergeefs raadplegen zal, als hij verklaring van eigen-

aardige woorden en uitdrukkingen of van historische zinspelingen behoeft.

Daar komt echter een „maar” bij: De Aantekeningen van de heer NAUTA zijn geschreven ten behoeve van *Senior Matriek*-studenten, en voor velen van hen is *vertaling in het Engels* de enige afdoende manier van verklaring. Daarmee kan echter de Taalbond-student niet volstaan. In al zulke gevallen raadplege hij zijn Nederlands Woordenboek. Goede Woordenboeken als van *Elffers-Viljoen* of van *Dale* mogen op de werktafel van een Taalbond-student niet ontbreken.

Onze bladwijzingen van „Ferdinand Huyck” zijn genomen naar de Sijthoff's Editie, die zeker door de meeste studenten gebruikt wordt.

J. K.

POTCHEFSTROOM,
Januarie 1910.

FERDINAND HUYCK.

aardige woorden en uitdrukkingen of van historische zinspelingen behoeft.

Daar komt echter een „maar” bij: De Aantekeningen van de heer NAUTA zijn geschreven ten behoeve van *Senior Matriek*-studenten, en voor velen van hen is *vertaling in het Engels* de enige afdoende manier van verklaring. Daarmee kan echter de Taalbond-student niet volstaan. In al zulke gevallen raadplege hij zijn Nederlands Woordenboek. Goede Woordenboeken als van *Elffers-Viljoen* of van *Dale* mogen op de werktafel van een Taalbond-student niet ontbreken.

Onze bladwijzingen van „Ferdinand Huyck” zijn genomen naar de Sijthoff's Editie, die zeker door de meeste studenten gebruikt wordt.

J. K.

POTCHEFSTROOM,
Januarie 1910.

FERDINAND HUYCK.

HOOFDSTUK I.

Hoe dit boek te bestuderen.

Ferdinand Huyck is een roman, waarin een groot aantal personen optreden, die soms in zeer ingewikkelde en verwarde verhoudingen tot elkaar komen te staan. Telkens gebeuren er dingen, die de handelende personen in nieuwe moeilijkheid brengen, zodat in het laatste gedeelte van het verhaal de verwikkeling naar pure verwarring gaat lijken. Maar dan komt de oplossing, de *ontknoping*. Men noemt deze soort verhalen: romans van *intrigue* (= verwikkeling).

Wie zulk een boek met succes bestuderen en deugdelijk verwerken wil, moet in de eerste plaats zorgen, zich goed *de gang van het Verhaal* in te prenten. Want al wat zo'n boek verder belangrijks en interessants inhoudt, blijft ons het makkelijkst en het langste bij, als we de loop der gebeurtenissen goed vasthouden.

Maar het voornaamste deel van de studie is dat niet. Hoe meer ge Literatuur bestudeert, hoe meer ge uitvinden zult, dat *echte Literatuur een spiegel van het leven* is. En van dat leven, zoals we het in zijn dagelijkse kringloop waarnemen, is *de mens* het middenpunt, de spil, waar alles om draait en dus het belangrijkste voorwerp voor onze waarneming. Wij horen zo graag vertellen, omdat het zo'n genot is, met aandacht onze mede-mensen te volgen in wat ze doen en denken en gevoelen, en hoe ze zich gedragen onder de lotgevallen, die over hen komen; hoe b.v. de een bezwijkt onder tegenspoed, terwijl de ander er krachtig tegen-in-beurt.

In een roman als deze is er overvloedig stof voor zulke waarneming. We krijgen er met een groot aantal personen te doen en ieder persoon openbaart zijn bijzondere eigenschappen, neigingen, krachten en zwakheden, welke tezamen wij zijn *karakter* noemen.

De onderscheidenheid van karakters en persoonlijkheden op te merken en met aandacht te volgen—de *karakterstudie* zoals het genoemd wordt—is het voornaamste en tevens het interessantste deel van de studie.

Dan is er nog een derde hoofd-element, dat vooral bij de bestudering van *dit* boek bijzondere aandacht vordert; 't is dit:

Een goede roman geeft ons, zoals we reeds zeiden een brok mensenleven. Zulk een levensbeeld zou echter niet compleet zijn, zou geen vat op ons hebben, als we niet de mensen, de personen te zien en te horen kregen. Bij een tooneel-opvoering wordt er, dikwels met veel moeite en kosten, naar gestreefd, om „op de planken” alles zó aan te brengen, te schikken en te regelen, dat de toeschouwer zich gemakkelijk verplaatsen kan in de omgeving van de handelende personen, en daardoor gemakkelijker met hen kan meeleven. De meubilering van het toneel, de kleding, de houding, en zelfs de taal van de spelers moeten alle tot dit doel meewerken.

Deze hulpmiddelen versmaadt ook de goede romanschrijver niet. Alleen: wat bij het toneel door *aanschouwing* bereikt wordt, moet hij bewerken door *beschrijving*. Dit is nu wel de uitwendige omkleeding van het eigenlijke kunstwerk, maar het maakt toch een zeer belangrijk deel uit van onze moderne roman-boeken. Voor wie van lezen houdt, verhoogt het de aantrekkelijkheid van een boek. Want het is een genot door *aanschouwelijke beschrijving* zich te kunnen verplaatsen te midden van het leven van mensen uit andere landen, in andere tijden, van andere denkbeelden, zeden en gewoonten. Zo verruimt en verrijkt men zijn kennis van de wereld en het leven.

Ons tekstboek, *Ferdinand Huyck*, speelt in Holland, in de 18e eeuw, en wel hoofdzakelijk onder de aanzienlijke of patriciese families van die tijd. Temidden van dat leven, zo geheel verschillend van het onze, verplaatst het boek ons, en meestal op zulk een levendige en aanschouwelijke wijze, dat wij die heel andere wereld voor onze verbeelding roepen en erin meeleven kunnen.

Romans, die van zulke schildering en beschrijving van mensen, zeden en gewoonten hoofdzaak maken, noemt men *Zeden-romans*. *Ferdinand Huyck* trekt sterk naar die soort. Dat geeft een eigenaardige aantrekkelijkheid aan het boek, maar het eist tevens van de student aandachtige studie ook in dit opzicht.

We vinden dus drie voorname onderwerpen van studie in dit boek:

1. *De gang van het Verhaal.*
2. *De Karakterstudie.*
3. *De studie van het 18e eeuwse leven.*

Om uit deze oogpunten het boek goed te bestuderen

zouden wij de student de volgende methode willen aanbevelen:

Laat z'n eerste werk zijn, het hele boek door te lezen zonder enige bijgedachte aan studie of aan eksamen; puur en simpel voor zijn genot. Wij twijfelen niet, of een *genot* zal het voor hem wezen, want het boek boeit en spant de aandacht. Niet alleen, omdat de schrijver onze nieuwsgierigheid naar de afloop weet gaande te houden, maar ook om al z'n interessante grepen uit de gezellige samenleving van die tijd en die kringen. Na eerste doorlezing zal de student zich stellig met plezier aan de studie zetten; hij voelt dan, dat het boek de moeite van bestudering ten volle waard is; met schik ziet hij die taak vóór zich.

De eigenlijke studie begint bij de tweede lezing. Dan moeten aantekeningen gehouden worden, om de inhoud van het boek goed te kunnen overzien en alles er uit, wat de geest verrijken kan, tot z'n eigendom te maken.

Zulke aantekeningen rangschikt de student het best naar de drie genoemde hoofdpunten van studie. Op deze wijze:

Hij neme een schrijfboek en notere op de linker pagina's de inhoud van de Hoofdstukken voor zover betreft *de gang van het Verhaal*; heel beknopt. Zo krijgt hij de gegevens bijeen, om straks zonder veel moeite een beknopte schets te maken van heel het beloop der geschiedenis. De rechter pagina's van het schrijfboek worden gereserveerd voor allerlei aantekeningen, rakende de twee andere studiepunten. Deze aantekeningen doen dan later dienst bij het samenstellen van karakterschetsen en om de aandacht gevestigd te houden op allerlei onderwerpen, die toelichting behoeven of voor nadere bestudering in aanmerking komen. Het optekenen kan zo ingericht worden, dat op elke 2 pagina's een Hoofdstuk wordt afgedaan; dat is bijzonder gemakkelijk voor het overzicht van het geheel.

Als voorbeeld volgt hier de bewerking van de 4 eerste Hoofdstukken.

1e HOOFDSTUK.

(Gang van het verhaal).

Wij maken kennis met de Hoofdpersoon, Ferdinand Huyck. Hij is de zoon van een aanzienlijk Amsterdams burger, die tevens het hoge ambt van Hoofdschout bekleedt.

Wij vinden de Hoofdpersoon op de terugreis van Italië naar Amsterdam.

Uit de gesprekken blijkt, dat een roverbende, onder aanvoering van zekere Zwarte Piet de bossen en wegen van het Sticht (= de provincie Utrecht) onveilig maakt. Huyck zal op zijn wandeling naar Amsterdam die onveilige streek moeten passeren.

Als in 't voorbijgaan wordt onze aandacht gevestigd op een man, die zich bij de herberg te Zoest ophoudt. Door zijn forse gestalte en zijn schitterend rode mantel trekt hij de aandacht.

1e HOOFDSTUK.

(Aantekeningen).

Ik krijg al aanstonds enige kijk op het karakter van de Hoofdpersoon. Uit de beschrijving, die hij van zichzelf geeft, blijkt mij dat hij tamelik wel *ingenomen is met zijn eigen persoontje*. Zie blz. 15, waar hij onderstelt, dat alle arbeiders langs de weg met verwondering gelet zullen hebben op zijn „vaste en gelijke tred”, en waar hij indirekt zichzelf kwalificeert als een „*onbedorven mens*.” En blz. 17, waar hij aanneemt, dat zijn verschijning aan de meisjes „niet mishagde,” waar hij praat van zijn grote en sterke gestalte en zijn kloeke lichaamsbouw, waar hij niet verzuimt zelfs van zijn mooie tanden melding te maken.

Hij blijkt ook zeer vatbaar voor aandoeningen en zelfs vlug met traantjes.

Uit de beschrijving van de Amersfoortse familie, zie ik dat de kringen, waartoe de Hoofdpersoon behoort, tamelik weelderig leven. Toch zie ik in de aanhef van het Hoofdstuk, dat de dames uit die kringen zich niet te voornaam achtten zelf de versleten kousjes van hun kinderen te herstellen.

Ik zie op blz. 14, dat deftige mensen elkaar destijds aanspraken met *UEd*.

De weinige regels natuur- en landschapsbeschrijving, die in dit Hoofdstuk voorkomen, lijken mij eenvoudig en mooi toe.

2e HOOFDSTUK.

(Gang van het Verhaal),

In de herberg te Zoest wordt Huyck uit een moeilijke situatie gered, doordat een joods marskramertje (smous) hem herkent als de zoon van de Hoofdschout van Amsterdam.

We maken nader kennis met de Roodmantel.

Een zekere Andries treedt op; hij is een laag sujet, een „bekkesnijer”.

Nadere geruchten duiken op omtrent roof, gepleegd door Zwarte Piet en zijn bende.

2e HOOFDSTUK.

(Aantekeningen).

Dit Hoofdstuk vind ik biezonder interessant verteld. Van 't begin tot het eind heeft het mijn aandacht geboeid en me nieuwsgierig gemaakt naar het vervolg.

Dat joodse marskramertje lijkt me goed geportretteerd; zo brutaal opdringerig zijn die mensen.

Ik vind, dat Huyck, de Hoofdpersoon, „de Held” van de Roman, hier maar een povere figuur slaat. Zijn houding tegenover een sujet als Andries vind ik al heel treurig. Vooral omdat ik die onwillekeurig vergelijk met de hooghartige en manlike houding van de Roodmantel. *Hij* lijkt me een man. Hij kon best doorgaan voor de Czaar van Rusland.

De schrijver verplaatst ons hier in een dorps herberg temidden van plattelandsmensen, en uit de onverstoorbare kalnte, waarmee ze de opkomende rusie tussen Andries en Huyck blijven aanschouwen, maak ik op, dat die soort mensen destijds maar zeer hard en grof van inborst waren, en dat zo'n „snijpartijtje” niets ongewoons voor hen was.

3e HOOFDSTUK.

(Gang van het Verhaal).

Het verhaal maakt in dit Hoofdstuk niet veel voortgang.

Eén nieuwe persoon treedt op in Henriëtte Blaek.

3e HOOFDSTUK.

(Aantekeningen).

De verlegenheid van Huyck bij de onverwachte ontmoeting in de koepel, en zijn pijnlijke pogingen om een gesprek met die dame gaande te houden, vind ik een interessant tafereeltje. Het is zeker goed getekend, want ik kan mij er gemakkelijk in verplaatsen.

De houding van Henriëtte Blaek in die ietwat netelige positie vind ik flink en waardig. Ik zal goed letten op wat verder van haar karakter en persoonlijkheid blijken zal. Zij kan aangenaam en wakker converseren en lijkt wonderwel bekend met de hoge familie van de Olympus.

De beschrijving van het Landgoed *Guldenhof* en van zijn koepel geeft me een grootse indruk van de rijkdom en weelde der Hollandse patriciers in de 18e eeuw.

Wat wij uit de mond van Henriette vernemen omtrent Huyck's moeder en zijn zuster, Santje, is wel in staat onze belangstelling en nieuwsgierigheid naar deze twee personen te prikkelen.

4e HOOFDSTUK.

(Gang van het Verhaal).

Ook in dit Hoofdstuk is er niet veel voortgang in de vertelling. Drie nieuwe personages treden op: de oude heer Blaek, zijn zoon Lodewijk, en de huispoëet Helling.

4e HOOFDSTUK.

(Aantekeningen).

Dit Hoofdstuk vangt aan met een beschouwing van de schrijver over de romantiese kunst, die ik nader overdenken zal in verband met de brief van Mejuffr. Stauffacher.

De fysionomie van de beide heren Blaek en de houding van Lodewijk geven mij een hoogst ongunstige indruk van deze twee personages.

Dit Hoofdstuk bevat belangrijke uitweidingen over de positie van de kunst en de kunstenaars in de 18e eeuw.

De huispoëet maakt een meewarige figuur, als de oude heer Blaek hem zijn paraplu laat vasthouden en Lodewijk hem de glaasjes laat omspoelen en opbergen.

Huyck begint al verliefd te worden.

De student zal uitvinden, dat, naarmate hij verder leest, de linkerpagina's *voller* en de rechter *leger* zullen worden. Natuurlijk: als de verwickeling klimt, wordt het aantal op te tekenen *feiten* groter, en de bijzonderheden omtrent tijden, zeden en gewoonten worden, vanzelf minder, omdat we langzamerhand op bekend terrein komen.

Studie van Taal en Stijl. We zullen hier niet ingaan op een appreciatie van V. Lennep's Taal en Stijl. Zijn schrijftrant is niet meer die van onze tijd. De dialoog b.v. is voor onze tijd te stijf-deftig. Maar dit neemt niet weg, dat het boek, *Ferdinand Huyck*, een schat van gezond, vloeiend en populair Hollands bevat, vooral waar de schrijver recht op z'n dreef is als *verteller*. De kunst van vertellen kan de student van v. Lennep afzien. Maar ook dat eist oefening. Men beproeve maar eens om, na twee of drie aandachtige lezingen de geschiedenis van Kapitein Pulver over te vertellen, of b.v. het ongeval met Lodewijks jacht op de Zuider zee, of Heynsz' vertelling van zijn ontmoeting met Cartouche. Het doet er niet toe, of de student in die na-vertellingen heel wat van des schrijvers woorden en wendingen gebruikt. Dat heeft zelfs een goede zijde, want zo worden die woorden en wendingen, zijn eigendom en verrijken zijn taalschat.

Hier en daar zijn de volzinnen van v. Lennep onbegrijpelijk lang. Een goede oefening is het, zulke zinnen op te splitsen in kleinere, zodat de vorm levendiger worde, terwijl de inhoud precies dezelfde blijft.

Natuurlijk moet goed onderscheiden worden, of men te doen heeft met taal en stijl van de schrijver zelf, of met de eigenaardige spreektaal van een der optredende personen. De taal van Andries b.v. is een boeventaaltje, doorspekt met zeemans-termen. Heynsz' volzinnen hebben de Franse woordschikking, en tal van bastaard-woorden, die hij gebruikt, horen net thuis in de Stadhuis- of kanselarijtaal van die tijd.

HOOFDSTUK II.

Studie van de Karakters.

De *mens* is het middenpunt van elke echte roman. Zijn doen en laten, zijn werken en denken, zijn lotgevallen in aanschouwelijke uitbeelding voor ons op te roepen, dat is de kracht en de aantrekkelijkheid van de roman-literatuur. Daarom: welke bij-studies er ook vast mogen zijn aan de bestudering van een roman, de studie van de mens is en blijft hoofdzaak.

Bewijs voor de echtheid van een roman is dan ook, dat we de mensen, die er in optreden, kunnen volgen en bijhouden. Niet alsof het allen mensen moeten zijn, zoals we ze in onze onmiddelijke omgeving bij tientallen zouden kunnen aanwijzen (veeleer is dat in de meeste romans *niet* het geval), maar ook al zijn het personen van ongewone konditie, van hogere karakter-aanleg of van lagere gezonkenheid dan de gemiddelde mensen uit onze omgeving, wij moeten toch in ons innerlijkst besef met hen kunnen meevoelen en meelevén, en daartoe moet hun doen en laten altijd binnen de grenzen liggen van menselijke bestaanbaarheid en waarschijnlijkheid. Wij moeten ze dus altijd min of meer kunnen toetsen aan wat we weten van ons zelf en van andere mensen.

Een goed roman-schrijver moet daarom een goed mensenkennër zijn. Zonder dat heeft zijn werk geen blijvende waarde, al kan hij ons ook in de meest boeiende trant de uitwendige lotgevallen van de mensen verhalen.

Uit dit oogpunt een roman te bestuderen, is geen gemakkelijke taak, maar toch is dat het voornaamste en interessantste deel van het werk.

De gewone weg daarvoor is het ontwerpen van *karakterschetsen*.

Volgt de student de werkmethode, in onze vorige paragraaf aangegeven, dan [zal dit werk heel geleidelik van stapel lopen. Want op de rechterpagina's van zijn schrijfboek vindt hij de aantekeningen bijeen, die hem de bouwstoffen voor deze schetsen, moeten leveren.

Enige algemene opmerkingen laten wij hier nog voorafgaan, om bij deze taak van dienst te zijn.

De karakters van een boek leert men kennen uit de volgende gegevens:

1e. Uit wat soms de schrijver zelf van hen zegt:

Zoals b.v. v. Lennep—al is het ook bij monde van Ferdinand—ons een verklaring geeft van Tante Letje's persoonlijkheid.

In dat geval wordt onze taak vergemakkelikt, maar er blijft dan nog over om de verklaring, die de schrijver geeft, te controleren en te zien, of ze werkelijk klopt met de daden en woorden van de persoon in kwestie.

Om eens bij Tante Letje te blijven. Als ge in het 18e. Hoofdstuk (blz. 207) leest, hoe ze zich door Ferdinand moet laten terechtwijzen op het stuk van de ware naastenliefde, komt dan niet de verdenking bij u op, dat kerkkistiese heftigheid teveel de overhand op haar heeft, om ten volle de lof te verdienen, die de schrijver haar toekent?

2e. Uit hun handelingen.

Aan het eind van het boek gekomen, kunnen we een hele lijst opmaken van Lodewijk's ondeugden en laagheden. Maar dan komt er in het 36e. Hoofdstuk nog een opduiken n.l. diepgaande wraakzucht. We waren misschien al op 't punt om te besluiten, dat Lodewijk *te onverschillig* zijn zou, om nog enige moeite te doen tot wraakneming op een tegenstander, doch uit de enkele daad, ~~v~~ermeld op blz. 405, dat hij zelf met zijn jacht uitgaat om v. Lintz nog ter elfder ure te helpen arresteren, toont het ons anders. Zo

levert deze enkele daad weer een nieuwe bijdrage tot de kennis van L's karakter.

Ook moet bij dit punt gelet worden op gebaren en houding van de persoon in bepaalde gevallen. Let maar eens op, hoe de schrijver hier en daar de aandacht vestigt op de half-toornige, half-minachtende blik, waarmee Lodewijk zijn tegenstander Huyck bejegt. Zulke aanwijzingen beduiden ons, wat er in het binnenste van een man omgaat.

3e. *Uit hun eigen woorden.*

De voorbeelden hiervan liggen voor het grijpen. De hoofdpersoon zullen we onder dit punt niet aanroeren, want de vorm, waarin de roman geschreven is (de *Ik-vorm*) brengt mee, dat hij aldoor van zichzelf spreekt. Maar neem eens Reynhove, als hij (blz. 242) verklaart waarom hij niet in de marinedienst wou gaan:

„Ik had—zegt hij—ik had er dit tegen, dat de meeste zeelieden zo ruw en ongemanierd zijn, en het zou mij wat al te veel gegeneerd hebben, mij naar hun vormen te plijeren.”

Vat deze verklaring saam met de verfranste taal, die hij spreekt, en de man staat in eens voor u als een echte *salon-jonker*, al blijkt ook later, dat zijn inborst deugdeliker is dan men naar het uiterlik oordelen zou.

4. *Uit wat anderen van hen zeggen.*

In de Aantekeningen op Hoofdstuk III vindt de Student reeds mooie voorbeelden hiervan in wat Henriëtte Bleek zegt van Ferdinand's moeder, „dat zij nooit klaagt en altijd even lijdzaam is.”

Zulk een simpele opmerking roept al aanstonds de goede vrouw vol stille toewijding voor onze verbeelding.

En wat Ferdinand daar zegt van Santje, doet ons bij voorbaat een zuster kennen, die haar broeder innig liefheeft, al spaart ze hem, evenmin als aan anderen, haar geestige plagerijen.

Zo vinden we in dit boek een grote verscheidenheid

van mensen, precies als in het ons omringende leven: *actieve* naturen, die even denken en dan terstond klaar zijn om te handelen (van Lintz en Heynsz); *passieve* naturen, die veel denken en redeneren, maar traag en zwak zijn om te handelen (Huyck en Reynhove); mensen, die altijd handelen met grote *bedachtzaamheid* en *omzichtigheid* (de oude heer Huyck), enz. enz.

Enkele gegevens voor een karakterschets van de Hoofdpersoon. Zelf-ingenomenheid blijkt al in het eerste Hoofdstuk een eigenschap van Ferdinand Huyck te zijn. Men vindt die eigenschap *meestal* bij mensen, die als persoonlijkheid niet veel betekenen, doch ook wel bij anderen. Dit beslist dus nog niets omtrent de meerdere of mindere fermiteit van de man.

Hij is *besluiteloos*; heeft heel wat redenering nodig om tot een besluit te komen en ontdekt dan dikwels nog (te laat natuurlijk) dat hij eigenlijk net andersom had moeten handelen.

Ziehier een paar voorbeelden:

Als Helling hem uitnodigt een klein partijtje van kunstvrienden te komen bijwonen, heeft Ferdinand daar volstrekt geen lust in. Met zwakke verontschuldigingjes probeert hij de uitnodiging *af te slaan*, maar hij eindigt met ze *aan te nemen*.

Als hij op dat partijtje is, en hij acht het ogenblik gekomen om heen te gaan, durft hij weer niet door te tasten en het gevolg van zijn langer blijven is, dat hij weer in nieuwe moeilijkheid komt.

Bij de harddraverij aan de Haarlemse weg, krijgt hij berouw, dat hij Helling niet vóór het eind van het vers heeft weggevoerd. 't Gevolg wordt daar ook weer: nieuwe moeilijkheid.

Zulke mensen zijn altijd afhankelijk van de omstandigheden, in plaats dat ze die beheersen; men noemt ze de *passieve* naturen.

Ferdinand is *kleinmoedig*, *vreesachtig*, dikwels *lafhartig*.

Als hij de herberg te Zoest verlaat: „Ik was niet bevreemd, dat men mij vervolgen zou, want ik had in Simon een trouwe bondgenoot achtergelaten, die mij kende, en het hun, vleide ik mij, wel uit het hoofd zou praten, mij verder lastig te vallen.”

Een verachtelijk marskramertje moet zijn aftocht dekken!

—Al spoedig maakt hij de verontwaardiging van Amelia gaande, waar hij zich voor haar gezelschap schaamt, terwijl hij toch in zijn hart overtuigd is, dat hij slechts zijn plicht doet.

—Als hij die eerste nacht op Terschelling weer de stem van de beruchte Andries hoort: „het koude zweet liep mij over 't lijf.”

—Hij ziet altijd leeuwen en beren op de weg. Hij is een *zwaarhoofd*. Zo lezen wij op blz. 78, hoe hij al vooruit vreest „dat hij zich zal inschepen op een maalstroom van draaiërijen en verwarringen.” En op blz. 92 zucht hij evenzo: „Daar beginnen de wederwarigheden al.” Als hij van het Helling-avondje thuis komt, voelt hij „een angstige gewaarwording”, vernemende, dat zijn vader en moeder nog op zijn.—Als ze met Lodewijks jacht op de Zuiderzee zijn, en er nog geen blaaswolkje aan de lucht te zien is, heeft hij de schrik al op 't lijf voor een naderend onheil.

Dat zijn binnenste de natuurlijke *springveer* mist, die een mens tot *handelen* drijft, blijkt al heel sterk bij het tooneeltje in de Koepel van „de Tweehonderd Roe” (blz. 295), waar Lodewijk zich op een verachtelijke wijze over Henriëtte uitlaat. Daar vertelt Ferdinand ons: „Er had een hevige strijd in mijn binnenste plaats. Ik had te veel eerbied voor Henriëtte om haar op zulk een tijd en plaats en in dergelijk gezelschap tot onderwerp van een twist te doen strekken, en haar partij te trekken tegen haar eigen verwant; maar aan de andere kant was het in mijn ogen een ellendige laagheid, te dulden, dat zij in mijn bijzijn tot onderwerp moest strekken van zulk nietswaardig gesnap.”

Wat een verstandige redenering en overweging, niet

waar? Maar ieder ander man, met een hart in z'n lijf, zou al lang opgesprongen zijn, om—hard of zacht—die grove mond tot zwijgen te brengen. *Hij* niet. Heel kalm vertelt hij verder: „*Terwijl ik mijn denkbeelden zocht in orde te schikken*, (wij cursiveren), kwam Reynhove mij voor en gaf mij daardoor de gezochte aanleiding, om mij, zonder stof tot opspraak te geven, in het onderhoud te mengen.”

Zulke mensen noemt men met een frans woord: *raison-neurs*. Veel redenering krijgt ge van hen, maar niet de rechte *daad* op het rechte ogenblik.

Merk ook eens op, wat een onzinnige redenering hij nodig heeft, om tot het punt te komen, als hij zijn liefde aan Henriette verklaren wil.

En hoe erbarmelijk blaast hij daar de aftocht. Henriette zegt: „Ik ken u nog sinds kort, en niet genoeg, om te weten of het gevoel van . . . voorkeur, dat ik u toedraag, behoorlijk te rechtvaardigen is.”

En dan antwoordt hij:

„Indien dit zo is, wil ik de hoop niet opgeven, want ik ben overtuigd, dat de narichten, die men over mij zou willen inwinnen, niet zo geheel tot mijn nadeel kunnen uitloopen.

De getuigschriften van anderen moeten dus dit liefdesgeding beslissen!

Wij hebben nu enkele punten omtrent het karakter van de Hoofdpersoon aangestipt, die niet in z'n voordeel zijn. Daar zijn ook plaatsen aan te wijzen, waar hij beter voor de dag komt. De student heeft die zeker ook genoteerd; ze komen dan in de tegenschaal. Maar bij 't opwegen zal wel blijken, dat de schaal niet naar de gunstige kant doorslaat.

Susanna Huyck. Santje, zoals ze in de wandeling genoemd wordt, is zo'n blijgeestige verschijning in deze roman, dat zij, hele hoofdstukken door, het leeuwendeel van onze belangstelling krijgt.

Pas in het 10e Hoofdstuk treedt zij op, maar vandaar af is zij er ook als een zonnetje, dat door alle nevels heenboort.

Als zij van dienst wil zijn, als zij voor iemand zorgen wil, wat een rasheid en promptheid van handelen legt zij dan aan de dag. Let maar eens op dat kwasi-vergeten van haar zakdoek, als ze Ferdinand de gelegenheid wil geven, een ogenblikje met Henriette alleen te zijn (15e Hoofdstuk).

Ferdinand's vader, en zelfs zijn moeder, en zijn tante opperen allen het bezwaar, dat Henriette uit financieel oogpunt geen goede partij voor hem zijn zal, maar *Santje* kikt daar niet van; zij waardeert Henriette's persoonlijkheid; denkt dat zij een uitstekende vrouw voor haar Ferdinandje zijn zal; en nu is ze tot alle hulp bereid, met de daad en met het woord.

Hoe geestig en warm pleit zij niet bij haar vader, voor de verloving van Ferdinand met Henriette (blz. 272).

Haar speels vernuft spaart niemand. En het blijkt, dat ze heel wat zeggen kon zonder hatelik of beledigend te worden. Dat hangt natuurlijk van de *persoon* af, de wijze, waarop ze het doet. 't Is de toon, die de muziek maakt. Als de student zich goed rekenschap geeft van zijn indrukken, zal hij opmerken, dat de schrijver ons nergens een portret of beschrijving van *Santje* geeft en dat toch haar beeld vóór ons komt te staan. Zij heeft ongetwijfeld iets gehad van haar moeder's „vriendelike, hemelsblauwe ogen” (103) en wij kunnen ons haar moeilijk anders voorstellen dan in een slanke bewegelijke gestalte, even vaardig in het wenden en keren als haar geest.

Raak-pikant is zij tegen Reynhove, als ze, hem terecht-zettende, zelfs zijn verfranste taal nabootst:

„Wat mij betreft, ik blijf nooit achterlik, wanneer ik complimenten ontvang en ik zal op mijn beurt *avoueren*, dat ik, hoewel eerst na de storm, het plan *geformeerd* had, mijnheer te bedanken voor de attenties bij die gelegenheid ons *getémoigneerd*.

Als tante van Bempden zit af te geven op „de Franse poedeljassen,” die in Holland gekomen schijnen, om de vaderlandse gewoonten te helpen verbasteren, dan merkt Santje heel onschuldig op:

„Recht zo, Tante, hoe is u de laatste preek van Talard bevallen?”

En als we dan, een paar regels verder, uitvinden, dat Talard de Waalse of *Franse* predikant is, dan roepen we onwillekeurig uit: Aha, dáár heb je Santje weer!

Uit haar handelingen en uit de sympathie, die bijna allen haar betonen, kan Santje gedeeltelijk gekend worden, maar 't meest en het best, uit haar woorden, die slag voor slag als vonken uit een vuursteen rondspatten.

De personen, die in *Ferdinand Huyck* optreden, vertonen van den beginne aan een of andere sterk sprekende karaktertrek, en die trek blijft dan heel het verhaal door de overheersende in hun doen en laten, hun spreken en denken; grote veranderingen van aard en neiging vinden wij hier niet, en evenmin worden ons gegevens aan de hand gedaan, om ons de aard en aanleg van de hoofdpersonen te verklaren. Een paar uitzonderingen zijn er, nl. Sander Gerritsz en Heynsz.

Uit Heynsz' afkomst en vroeger levenslot kunnen we tamelijk wel afleiden, dat hij zo zijn moest, als hij zich in het verhaal vertoont.

Heynsz' persoonlijkheid verdient ook de aandacht uit histories oogpunt. Mannen van zulk een levensloop waren vooral in de rumoerige 16e en 17e eeuw geen zeldzaamheid en ook in de 18e hadden ze nog een goede kans. Baron v. Lintz is, zoals we straks zien zullen, een histories persoon, Sander Gerritsz en Andries waren types van de soort, en Heynsz kan, naar z'n lotgevallen gerekend, wel de dubbelganger zijn van de beruchte Campo Weyerman (waarvan op blz. 111 gesproken wordt), die ook „schilder” en avontuur was.

Wat de studie van de karakters betreft, bepalen wij ons tot het bovenstaande. Wij vertrouwen dat daarin aanwijzing genoeg ligt, hoe dit deel van de studie aan te vatten.

Het leven van Baron van Ripperda, alias van Lintz, alias Bos, alias van Beveren. Wij laten hier een omtrekschets volgen van het leven van de Baron van Ripperda, naar de gegevens van George Moore's: *Lives of Alberoni, Ripperda and Pombal*. (Londen 1819).

De student kan deze geboekstaafde feiten vergelijken met wat aan het slot van de roman, van Lintz zelf meedeelt omtrent zijn levensloop.

Jan Willem Baron van Ripperda, werd geboren in de provincie Groningen in Holland in 1680. Hij werd opgevoed aan het Jezuiten-Kollege te Keulen. Begeerde naar macht bleek reeds uit z'n vroegste daden. Hij trad in het huwelijk met een rijke vrouw, zodat hij niet door gebrek aan geld zou gehinderd worden in z'n eierzuchtige plannen. Hij werd protestant om verkiesbaar te zijn voor een staatsbetrekking. Hij stelde zich niet tevreden met de positie van kolonel, maar wist z'n bekwaamheden zo te doen uitblinken, dat hij in 1715 benoemd werd als afgezant naar het Spaanse hof.

Niet lang had Ripperda vertoefd aan het hof te Madrid, bekend om z'n kuiperijen, of hij kwam tot het besluit z'n krachten in de Spaanse politiek te beproeven. Hij bedankte als gezant voor Holland in 1718 en gebruikte al z'n geslepenheid om in z'n nieuwe loopbaan sukses te hebben. Hij verwierf de welwillendheid van de invloedrijke Jezuiten door vroom en boetvaardig, tot het katholieke geloof terug te keren. Hij trok de aandacht van de koning, Philip V, door aan Z.M. een plan voor te leggen tot herstel van de nationale welvaart; z'n eierzucht aarzelde echter niet zich aan gevaarlijker ondernemingen te wagen.

In 1728 uit Weenen terug gekeerd, alwaar hij als afgezant was heengezonden, maakte hij de koningin wijs, dat hij

gewone gesprekken vallen Hollandse en Franse zinnen soms rond en bont door elkaar heen. Precies hetzelfde gespikkelde taaltje, dat we hier in Afrika zo goed kennen: hier zijn de spikkels Engels, daar waren ze Frans. Het ene is al zo onzinnig als het andere.

Reynhove, de aanzienlike Hagenaar, doet het weer op een andere manier. Hij verhollandst allerlei Franse woorden, en zo erg, dat iemand, die geen Frans kent, hem eenvoudig niet verstaan kan. Och, zegt Ferdinand, dat is „Haagse stijl” en „hij doet het niet erger dan anderen.”

Op blz. 326 blijkt, dat de aanzienlike Amsterdammers in den Haag werden uitgespot, omdat hun kleedij niet Frans genoeg was.

Zo ging het: Franse zeden, Franse toon, kregen de voorrang op wat eigen en nationaal was, en het gevolg ervan wijst de geschiedenis uit: in het laatst der eeuw sleepte de Franse geest het hele volk mee op de baan der Revolutie.

De nationale Letterkunde. De indruk, die onze Roman geeft van de toestand der Nederlandse Letterkunde is allertreurigst. Hoe het in de genootschapskringetjes van de toenmalige „dichters” toeging, wordt ons in een levendig tafereel voor ogen gesteld in de beschrijving van het partijtje bij Helsing.

De student moet bedenken, dat hier het allerlaagste peil is zangegeven; het peil van de betaalde huispoëten. De 18e eeuw heeft heel wat beters voortgebracht dan het daar verhandelde, maar over 't geheel is het toch treurig.

„De scheppende kracht,” zegt Busken Huet, „waardoor in de eerste helft der 17e eeuw ook Nederland zich onderscheiden had, was in de 18e eeuw tijdelijk uitgeput. De natuur, vermoeid van het voortbrengen, scheen weder op adem te willen komen. Te midden van een verbazende welstand, en ofschoon Nederland voortging onder de grote mogendheden van Europa te behoren stond na een heldegenslacht een epigonteelt op. Was de 17e eeuw op

bijna ieder gebied de eeuw der kunstenaars, de 18e zou op bijna ieder gebied de eeuw der *Liefhebbers* zijn.

Liefhebbers waren ze ook op het gebied van de wetenschap, zodat de uitgevers hele dure boek-uitgaven durfden ondernemen. Als we lezen op blz. 36, dat één der vakken in de koepel gevuld was met „nette boeken naar de laatste smaak ingebonden,” dan betekent dat nog al iets, want het was geen zeldzaamheid, dat voor één enkel boekdeel enige honderden guldens betaald werden.

Zoals het daar in het huishoudelijk kringetje van Helling toeging met de keuring en „beschaving” van verzen, zo ging het ook in de grote officiële Letterkundige Genootschappen.

Bilderdijk heeft deze lik- en schaafoëten de oren gewassen in het volgend vers:

DE WAANPOËTEN DER 18e EEUW.

(Uit: *De Kunst der Poëzy.*)

Zoo zag ik menigmerv' een aantal waanpoëten,
Op rijm en maat gespitst, ten rechterstoel gezeten,
Als Rhadamanten¹⁾, met gerimpeld aangezicht
Hun hart verschansen voor de indruk van 't gedicht.
Gewapend met een wal van Moonens, Sewels, Stijlen²⁾,
De handen toegerust met liksteen, schaaaf en vijlen,
Het hoofd met wind vervuld: ziedaar de kringvergaard!
Hier voert gerechtigheid het onmeêdoogend zwaard,
Geen deernis, geen genâ voor 't minste rijmverbreken!
Het vonnis van die Styx³⁾, zal ieder vrijheid wreken.
Wat zeg ik, vrijheid? neen! ja, ieder valse wet,
Die kinderlik begrip aan taal en reden zet,
En elke schoonheid wordt, hoe edel, hoe verheven,
Gevoel en smaak ten spijt, gedoemd en uitgewreven!
Ach, Orfeus! voor die troon had nooit uw wonderkracht
De dierbre Euridice naar 't daglicht weêrgebracht.

¹⁾ *Rhadamanthus* behoorde tot de hofhouding van Pluto, de God der onderwereld, het doodenrijk. Hij moest als rechter uitspraak doen over het lot der schimmen, die in de onderwereld aankwamen. — ²⁾ *Moonen, Sewel, Stijl*, taal, en letterkundigen uit de 18e eeuw. — ³⁾ *Styx*, eigenlijk een rivier in de hel. Het vonnis van die Styx = zulk een *hels* vonnis.

Hier zag ik van der Waals ¹⁾, hier Bellamys bezwijken!
 Hier, verzen uitgewist, meer waard dan Koninkrijken
 En om een taalwet of een' klanktoon, nooit verstaan,
 De doem des onverstands en 't moordtuig ondergaan.
 Daar trad Prokrustes ²⁾, schim uit de onderaardse holen
 In purpen laarzenpraal met zevendubbele zolen
 En sloeg zijn bedsponde op en bezigde axt of wind'
 Op al wat aan zijn maat zich ongelijk bevindt.
 Geen Theseus schoot tot hulp der schuldloze woorden.
 De steelbijl hieuw in 't wild; meêdoogenloze koorden
 Verrekten vers en stijl en denkbeeld, en, ai my!
 Ter gunst' dier regelmaat verdween de poëzy.

Geloof niet, dat ik boert, mijn Vrienden, of de kleuren
 Wat aanzette, om het beeld te beter op te beuren;
 Neen, 'k heb in vroege jeugd, bij 't optreên van mijn baan,
 Als arme zondaar meê die vierschaar uitgestaan;
 Wat zeg ik? in die orde ook zelf mijn plaats genomen!
 Nooit Konsul was zo fier in 't oppermachtig Romen,
 Geen Manlius zo doof voor de inspraak van het bloed.
 'k Heb zelf met deze bijl op eigen kroost gewoed,
 En (ô mijn eerste werk! ô droeve marteljaren,
 In beuzelen verspild met zoo veel beuzelaren!)
 Wat kapte ik en verlamde en wong en rekte ik uit!
 Wat dwong ik mij 't gehoor naar 't platte klepgeluid!—
 Mijn oor, verstand, gevoel weerstonden. 'k Deed ze zwichten;
 't Was eenmaal ingezet: „Die knutslary is dichten”!
 't Moest proza zijn in maat, en welk een maat helaas!
 Tuttik, tuttik, tuttak, was 't eeuwig slofgeraas.
 En, bleek er, dat een plaats in stouter toonval vloaide,
 Of was een beeld gekleurd van 't vuur, waarvan men gloeide,
 Of, kwam 't Poëties waar' met koel begrip in bots,
 Of kraakte een fiere broos door 't daaglijks klompgeklots,
 ô Jammer! 't moest er uit. 't Was snoeien, 't was verzachten,
 Veranderen overal, verbrokken en verkrachten.
 Doch zoo de hartstocht sprak, de Dichter waarlijk zong,
 De kluisters afschudde en de letterkooi ontsprong,

¹⁾ *Van der Waal*, een dichter, tijdgenoot van Bilderdijk. —
²⁾ *Prokrustes*, een onmenschen, die volgens de Griekse fabelleer
 de gasten, die hij herbergen moest, in een kort bed legde, als
 ze lang, en in een lang bed, als ze kort van gestalte waren.
 Vervolgens maakte hij ze door afhouden en uitrekken even
 groot als zijne bedden, zoodat ze jammerlijk moesten omkomen.

Waarin het domme rot van koning Midas spruiten¹⁾,
 't Gezond verstand ten spijt, de reden op wil sluiten,
 De laffe bindseltjes der koude taal versmeet,
 Gevoel voor woorden gaf, naar stijve vorm gekneed,
 En 't veers van uit het hart en niet door 't hoofd liet vlieten,
 Dan vloog de banvloek los der waanwijze Abderieten²⁾
 Dan was de vrije vlucht der geesdrift hoog verraad
 En ware Poëzy de afgrijslijkste euveldaad!
 Ja, om te zekerder bij 't droomwerk in te slapen,
 Werd echte melody tot wanklank omgeschapen,
 En 't arme Dichtstuk, eerst zo rustig op de been,
 Kroop met een hangend hoofd en schuw voor 't daglicht heen.
 Die dagen zijn voorbij; die vijl is afgesleten!
 De vrije Dichtkunst wrong haar leden uit die keten
 En heerst, gelijk 't haar voegt. Zij mint gekuiste spraak,
 Maar zwoer die bentleus af van 't snaatrend eendgekwaak
 Dier Ziftren, wie de taal geen spraak is van de reden,
 Maar dwaze willekeur, die schoolpedanten smeedden.

Godsdienst en Tucht. Zoals op elk ander gebied was er in het Nederland van de 18e eeuw ook achteruitgang in de godsdienst. Nederland was groot geworden als een *Kalvinistische* Staat. Doch van Kalvinistische levensbeschouwing en levensrichting merken we in de kringen, waar Ferdinand Huyck in speelt, niets meer. De familiekring van de Huycks is nog godsdienstig; sommigen van hen zelfs „alleszins meer dan godsdienstig,” maar het is duidelijk merkbaar, waar het met die godsdienst heengaat. „Tante van Bempden, zo lezen we op blz. 126, ging trouw ter kerke, kende haar Catechismus op een haar, en wist zo goed als iemand zelfs met Tante Letje een gesprek over geloofspunten te voeren.” Maar wat blijkt enige regels verder? Dat Tante wel eens graag een snoepbeurtje waarnam bij de Remonstranten! Dat tekent de hele toestand van die tijd. Aan veel van de oude, Gereformeerde of Kalvinistische vormen bleef men nog hechten, maar de

¹⁾ *Koning Midas spruiten*, de nakomelingen van Koning Midas van Phrygië, vermaard door zijn domheid. — ²⁾ *Abderieten*, letterlik de bewoners van *Abdera*, eene Traciese stad, bekend door hare *onnozele* inwoners.

geesten neigden hoe langer hoe meer naar het Remonstrantisme. De godsdienst van de 18e eeuwers, zegt een historicus, was hun deugdzaamheid, en hun deugdzaamheid was godsdienst. Vandaar dat een braaf jongmens als Ferdinand Huyck zo gemakkelijk zichzelf kwalificeert als een „onbedorven” mens.

Mede een gevolg van dit verval was, dat de tucht in de huisgezinnen verslakte, en de klacht algemeen werd over de toenemende geldverspilling en losbandigheid vooral van de jonge mannen uit de rijke familiën, naar de trant van Lodewijk Blaek.

De student zal echter opmerken, dat de toon in het huisgezin van de Huycks in dit opzicht een scherpe tegenstelling vormt.

De strengheid van Ferdinand's vader kunnen we op z'n zachtst „patriarchaal” noemen; hier en daar grenst ze, naar onze hedendaagse begrippen, aan despotisme. Zo b.v. in het 30e Hoofdstuk, waar Ferdinand, die toch al een zelfstandige positie in de maatschappij bekleedde, door zijn vader als een kwajongen de kamer wordt uitgestuurd. De vraag is dan ook geopperd, of van Lennep hier de toestand naar waarheid tekent, of dat er misschien enige overdrijving is in de figuur van de oude heer Huyck. Met stelligheid is dat moeilijk uit te maken, doch we vinden ook in andere letterkundige voortbrengselen soortgelijke vader-typen getekend uit datzelfde tijdperk. In elk geval; Ferdinand's vader was nog een man van de oude stempel en gemakkelijk waren die heren niet. Prompt en stipt waren ze zelf in de vervulling van hun ambt, en dezelfde promptheid en stiptheid eisten zij van hun ondergeschikte ambtenaren en niet minder van hun eigen kinderen. Het resultaat van de opvoeding was dan ook in de Huycks-familie heel wat anders dan bij de Blaeks!

„Dhesen tijd van hactie-andel.” Op blz. 118 lezen we: „De heer Du Bourg komt hier zien, of hij het geld, dat hij aan de Bank te Aken verspeeld heeft met de acties

op de Zuid terugwinnen kan." Ook op andere plaatsen in het boek wordt gezinspeeld op de grove spekulaties, die destijds zoveel slachtoffers maakten. In Frankrijk en Engeland was dat het ergst, maar Holland heeft er ook duchtige klappen mee gekregen. Het krediet werd er door geschokt. „Je hept krediet—zegt Simon tegen Ferdinand—en dat 's veel gheseid in dhesen tijd van hactie-andel.”

Het was de zogenoemde kommissiehandel, die in de 18e eeuw meer en meer veld won. Deze handel, waarbij men voor anderen kocht en verkocht, leverde wel een zekere winst op, maar verslapte de energie om zulke grote handelsondernemingen op touw te zetten, als het kenmerk waren geweest van de zeventiende eeuw. Naast deze tak van handel, kwam er nog een nieuwe op, die de oorzaak werd van verregaande misbruiken. Velen belegden hun geld in buitenlandse leningen en waagden hun geld in aandelen- of actiën-spekulaties. Wel vaardigden de Staten van Holland in 1720 een besluit uit, waarbij zij de ingezetenen verboden om geld te lenen aan vreemde mogendheden of buitenlandse handelsondernemingen, maar toch konden zij dat op de duur niet tegengaan. In de achttiende eeuw waren de Nederlanders de bankiers van Europa. Hun bezitting aan Engelse schuldbrieven werd in het midden van dit tijdperk op zeventig millioen pond sterling beraamd. De eigenlijke handel leed hieronder, en hoewel de aandelenhandel op zich zelf niet zoveel kwaad stichtte, veroorzaakte de windhandel, die hieruit ontstond, dat velen tot de bedelstaf werden gebracht. Door deze ongelukkige speculatie-handel zijn de jaren omstreeks 1720 berucht geworden; juist de tijd, waarin onze Roman speelt.

John Law, een Schot van geboorte, die te Amsterdam woonachtig was, had een stelsel van papieren geld bedacht, dat rentegevend was en verwisselbaar zou zijn tegen de volle waarde. Dit stelsel, dat de geldmiddelen van het land aanmerkelijk zou verbeteren, legde hij aan de toenmalige raadpensionaris Heinsius voor. Deze en zijne raadslieden wilden zich echter niet aan zulke

spekulatieplannen wagen; ook in Schotland wilde zijn voornemen niet gelukken. In Frankrijk had hij echter meer sukses. Hier was de Regent aan het hoofd van de staat en deze greep met gretigheid naar een middel om de treurige toestand van de finantien te verbeteren.

Aanhoudende spekulatieve ondernemingen van Law maakten dat het papier, door hem in omloop gebracht de waarde van het aanwezige kapitaal verre overtrof. Overal verzezen maatschappijen, die een ware spekulatiekoorts veroorzaakten, in Frankrijk niet alleen, maar ook elders. In Engeland verrees de Zuidzee-kompagnie. In Holland dreef de zucht naar spoedige rijkdom de burgers om hun geld in de Missisippe-kompagnie te wagen, die door Law was opgericht om de franse kolonie Louisiana te exploiteren. En zij verloren er millioenen mee.

In *Harlequin Actionist* en *Quincampoix* de twee blijspelen, die Simon bij de herberg te Zoest te koop aanbod, worden deze financieele praktijken duchtig gehekeld.

Tafereel van het 18e eeuwse leven. Een aanschouwelijk tafereel van het 18e eeuwse leven in zijn uiterlik voorkomen, geeft Prof. Knappert ons in zijn inleiding op *Sara Burgerhardt* (een andere roman van 18e eeuws leven). Wij schrijven die mooie schets hier af:

De pruikentijd! Wie, bij het lezen van dit woord, roept zich niet aanstonds de tweede helft der 18e eeuw voor de geest, onder deze weinig vleierende benaming algemeen bekend? Hoe weinig het zijn moge, dat mensen van de geschiedenis des vaderlands onthouden hebben, over de pruikentijd hebben zij hun oordeel gereed. Een tijd van nationaal verval, van teren op de oude glorie, zonder voor eigen roem zich langer in te spannen. Tijd van rijkdom nog wel in de deftige koopmansgeslachten, maar waarin het landsvermogen inkrimpt met de dag. Weelde in de statige huizen aan Keizers- en Heerengracht, aan Leuve- en Wijnhaven; in de met zorg onderhouden buitenplaatsen langs de duinzoom of in grazige polders; weelde

BUREAU VAN KORRESPONDENTIE-LESSEN
IN
NEDERLANDSE TAAL EN LETTERKUNDE.

OPLEIDING VOOR:

Diploma-eksamen Z.A.T.

Hoogste Taalbond.

Tweede en Derde Klas

Onderwijzers-eksamen.

Dit bureau, onder leiding van ondergetekende met medewerking van enige bekwame vakmannen, zal een schriftelijke leerkursus openen ten behoeve van hen, die anders zonder voldoende leiding voor een der bovengenoemde examens studeren.

Ook over 't afgelopen jaar was weer de algemene klacht van Examinatoren, dat de kandidaten tonen, niet genoeg met het Hollands vertrouwd te zijn; dat zij zich niet makkelijk genoeg in die taal bewegen.

Daarom zullen — in verband met het Tekstwerk van genoemde examens — onze lessen vóór alles gericht zijn op de praktische studie van het woord en de zin: *de vaardigheid in het gebruik van het Hollands.*

De lessen zullen aanvangen op 1 Maart. Inschrijving blijft open tot einde Maart.

De prijs voor de hele cursus is £4, bij vooruitbetaling in twee termijnen à £2.

Op toezending van naam, duidelijk postadres en voldoening van eerste termijn, ontvangt de kandidaat zijn eerste studiewerk, benevens de gedrukte regulaties van de cursus.

J. KAMP.

POTCHEFSTROOM,

Duo-straat.

in meubileering, in huisraad en servies, in kleedij en tafelnut. Maar geen kracht meer of energie, een leven, dat wegdommelt in luie stoelen, van merg en pit beroofd, klagelijk overblijfsel van die stoere kracht der vaderen, waardoor Amsterdam de hoofdstad van een werelddeel geworden was :

„Aan d' Amstel en het IJ daar doet zich heerlijk ope'
„Zij, die als keizerin de kroon draagt van Europa”

Rustig liggen de theekoepels der partriciese buitenverblijven zich te spiegelen in Amstel en Vecht, waarin de blanke zwanen drijven; kwistig opgepronkte saletjonkers met licht gepoeierde pruik, de driekante steek onder de arm, in rood lakense kamizool, het degentje op zijde omhoog-gewipt, trippelen over de gladde vloer de koele ontvangzaal binnen der lommerrijke buitenplaats, en buigen in zwierige behaagzucht voor hooggekapte jonge dames, met vierkant uitgesneden halzen, die aan mozaïek ingelegde tafeltjes kaartspelen en babbelen. Het kleine vaderland is in partijen verscheurd en in de colleges d.z. de sociëteiten vlamt de politieke hartstocht zó hoog op als de algemene verslapping nog toelaat. Daverend klinken de gezwollen frazen van de politikasters, kwart-poëten galmen hun bombast-verzen uit, terwijl van verre reeds de roept klinkt van vrijheid, gelijkheid en broederschap. Het onweder rommelt in de verte, maar men is als die in onwetendheid dansen boven een vulkaan. Naar Frankrijk richt zich der „patriotten verlangende blik; middelerwijl kaapt de Engelsche buurman, als van ouds vissend in troebel water, onze koopvaarders weg en onderzoekt belangstellend de sterkte en de rijkdom onzer koloniën. Alles klein en beuzelachtig, zonder grootse idealen, zonder heilige geestdrift; de republiek een bouwval, het volk verarmd, de regentenadel verdorven, de zedelijkheid verworden, de kunst namaak, de godsdienst een uitgeblust vuur..... slaperige, geesteloze, geparfumeerde, malle prui-kentijd!

HOOFDSTUK IV.

De Betekenis van Roman-Literatuur.

De Roman is een eeuwenoude vorm van literatuur, maar nooit heeft hij zo'n brede plaats ingenomen als in de laatste 100 jaren.

Men schat, dat van de boeken, die onze tegenwoordige volksbibliotheken vullen wel $\frac{9}{10}$ Romans zijn.

Daar zijn tijden geweest, dat van pas gepubliceerde romans de ene nieuwe druk na de andere verschijnen moest; dat de pers de aanvraag schier niet bijhouden kon. Zo ging het o.a. in het midden van de 18e eeuw met de eerste romans van Richardson en in het begin van de 19e met de romans van Walter Scott. En sinds heeft dat hunkeren van de grote massa naar roman-literatuur aangehouden.

Het is duidelijk te zien, dat deze literaire vorm sterk de overhand krijgt over de dramatische poëzie en over de verskunst. Geen andere letterkundige produktie leent zich zo bij uitstek om in kunstvorm om te scheppen al wat er gaande is in het staatkundig, maatschappelijk, godsdienstig en huiselijk leven van een volk. Zo is de roman een belangrijk element geworden in ons hedendaags cultuurleven. Zijn grote kracht, het geweld van zijn populariteit, is bovenal hierin gelegen, dat hij *vertelt*. Daarom moet ook onze moderne verskunst al meer gebied aan hem inruimen, want zij houdt zich met innerlike gewaarwordingen, met *stemmingen* bezig, terwijl het grote publiek van *daden*, van *handelingen*, van mensen in hun verschillende lotgevallen, horen wil. Alleen die letterkundige produkten, waarvan *vertelling* de grondslag is, hebben de eeuwen dóór gehouden.

Het leven van alle volken is vol van wisseling; de ene

periode verschilt soms hemelsbreed van de andere. En de Roman, juist wijl hij zo geschikt is om alle elementen van het volksleven in zich op te nemen, maakt die wisselingen mee. Elke periode krijgt, om zo te zeggen, haar eigen soort van Roman-Literatuur.

Wij spraken reeds van het vliegend sukses van Richardson's romans in de 18e eeuw. Maar wie leest die boeken thans nog?..... Walter Scott—zijn eerste boeken brachten bijna heel Europa in opwindning. En thans?..... Ja, hij houdt nog, en zal nog een tijdje houden; ook al weer, omdat hij zo meesterlijk *vertelt*. Maar hebt gij wel eens gelet op de reuzen-advertenties in onze bladen en op de enorme aanplakbiljetten in onze steden en dorpen, als er weer een nieuwe roman van Marie Corelli of van Hall Caine op de komst is? Die heel andere boeken houden nu, in onze dagen, weer de pers warm; die gaan nu bij honderdduizenden de wereld over, hetzij in 't Engels, hetzij vertolkt in allerlei talen.

Drie perioden uit de Engelse literatuur hebben we daar aangestipt: elk met zijn eigen soort van Roman-Literatuur. En diezelfde drie perioden tekenen zich even duidelijk af in de Nederlandse Literatuur-geschiedenis.

In de laatste helft van de 18e eeuw verschenen in Nederland de romans van de dames Wolff en Deken. „Sara Burgerhardt” en „Willem Levend” waren de twee beste. Ze waren in briefvorm, net als die van Richardson en trouwens geheel van dezelfde aanleg en strekking. Er is weinig vertelling van avontuur in. Schildering van zeden en toestanden en uitbeelding van karakters is hoofdzaak; en dit laatste met de zeer opzettelijke bedoeling van deugd-prediking. Zo werden de hoofdpersonen braafheids-modellen, deugd-helden, de schrilste tegenstelling vormende met andere optredende personen, die afgemaald worden als de verpersoonlijking van al wat slecht is.

Zulke lektuur werd in de brave 18e eeuw hoog geacht, omdat zij—zoals Mej. Stauffacher op blz. 7 zegt—„*bestendig strekte om de grote en nooit genoeg herhaalde waar-*

heid te verkondigen, dat het kwade altijd zijn meester loont."

Daarom neemt ook Mej. Stauffacher het zo warm voor die Literatuur op: zij is een typiese 18e eeuwse.

De romans van Wolff & Deken zijn in Nederland het begin van deze literatuursoort, maar ook het einde van zijn kracht. In Engeland ging het van Richardson c.s. op Walter Scott, en in Nederland van Wolff & Deken op van Lennep c.s. Engeland maakte die sprong vroeger en resoluter, en van Lennep werd geïnspireerd door Scott's eerste werken, zoals Scott op zijn beurt weer geïnspireerd was door de nieuwe Duitse Literatuur.

In heel Westelik Europa komt een nieuwe Literatuur op, die bekend geworden is als *de Romantiese School*. Ook zij was weer het uitvloeisel van een veranderde tijdgeest. De sympathiekste geesten begonnen moe te worden van de verstandelik-brave levenskoers der 18e eeuwers. Men begon in te zien, hoe die eeuw heel de samenleving op het Procrustus-bed¹⁾ van het z.g. „gezond verstand” gebracht had. De ogen gingen er voor open, hoe die eeuw aan de waarheid tekort gedaan had door de waarheid alleen in het uitwendige van de mensen en dingen te zoeken. Ook de „deugd” was niet veel meer geweest dan een omgehangen mantel. Al wat sterk van inwendig leven was en uitkomen wilde, werd teruggedrongen binnen de enge perkjes van de verstandelike alledaagsheid. 't Was in het tweede kwart van de 19e eeuw, dat in Nederland de ogen voor dit alles begonnen open te gaan; dat men weer behoefte begon te voelen aan blijde verwondering over wat goed en schoon is in het leven, dat men weer enthousiasme voelde en tonen durfde voor een ideaal van Waarheid, Goedheid en Schoonheid. In het gemoed van de besten begon weer op te bloeien wat Wordsworth genoemd heeft:

*Our cheerful faith that all which we behold
Is full of blessings*

¹⁾ Zie de aantekening op blz. 36.

Moe waren die nieuweren van het vormelijke 18e eeuwse maatschappijtje, waar de mensen precies geleken op de op de kunstig versnoeide bomen van *Guldenhof* en andere buitenplaatsen. En daarom dwaalde de geprikkelde verbeelding van velen hunner bij voorkeur terug naar het vroege Verleden; naar de tijden van vrijheid en blijheid en ongebreidelde kracht; naar de tijden van ridderlike Vorsten en ridderlike Heren, van Kastelen en Jonkvrouwen, van Lansknechten en avontuurlike Zwervers, van Toverkollen en Draken. Het ongewone, het grootse, het geheimzinnige trok hun verbeelding aan.

Een sympathieke stemming ten opzichte van het verleden, die gedeeltelik vertolkt wordt in de volgende verzen uit Staring's *Marco*:

Eer aan de Oude Tijd, en weg met de EEUW DER REDE!
Vivant de doden! roep ik mede! roep ik mede!
 Zij DEDEN WONDEREN—WIJ DOEN 'T GEEN WONDER SCHIJNT!

Ons VLIEGEN lijkt wat groots, maar, wel bezien, verdwijnt
 Het gans mirakel! een ballon, van lucht gezwollen,
 Draagt ons omhoog!—Wanneer, in 'tStoomland, wagens
 Al loopt er paard, noch paardsgelijke, voor:— [hollen,
 De Ketel met zijn toebehoor
 Vervangt het rennend span!—Of, gaat er een te water—
 Zinkt vijf, zes vaâmen diep — en staat er
 Te metslen? — Die het doet, huist in een Duikerklok!

Armhartig kruimelwerk! Een ebbenhouten Stok
 Kon, in der Wijzen hand, voorheen het zwerk regeren,
 Een enkel Woord kon berg tot dal verneren.
 Zòò vèr ging Wetenschap! Maar nu ging ze achteruit—
 Gelijk al 't Goede! en liet haar droesem tot een buit
 Aan snoodheid, om, misbruikt, een nageslacht te plagen,
 Onwaard het heilgenot der Zalige Oude Dagen!

Staring schertst hier, maar laat — schertsende — toch een goed deel waarheid aan de dag komen. Veel van de geest, die zich hier schertsend uitspreekt, vindt men in de Roman-tiese Literatuur terug.

De eerste historische romans, waartoe ook van Lennep's

Roos van Dekama behoorde, openbaarde deze trek tamelijk sterk.

Doch al spoedig verschenen er romans van diepere opvatting. Zo publiceerde Mevrouw Bosboom-Toussaint in 1840 haar *Huis Lauernesse* en na een hele reeks van andere historische romans, in 1870, haar *Delftse Wonderdokter*. Welke gebreken deze boeken ook mogen aankleven, ze staan op hoger peil dan de bovengeschetste soort, die niet veel meer dan ontspannings-lektuur zijn kan; vooral in karakterbeelding staan ze ver boven van Lennep's romans. Iemand, geen liefhebber van roman-lektuur, verklaarde ons eens: „Ik heb die twee romans van Mevr. Bosboom doorgelezen, doorgeworsteld mag ik wel zeggen. Wat een historische bijzonderheden; wat een ongenietelijke uitweidingen! Maar desondanks is het resultaat, dat ik genoten heb; die boeken hebben mij *stil gemaakt*.” Zulk een uitwerking verstaan wij heel goed. Deze romans brengen ons in aanraking met hoge naturen, beide mannen en vrouwen, die in de eeuw van de grote geloofsworsteling zelf een geweldige zielestrijd strijden, of anderen, wier leven met verloochening van eigen *Ik*, een doorlopende daad van toewijding en opoffering is.

Deze laatste soort noemt men wel eens „romans van *altruïsties* leven.” In de Engelse literatuur vindt men mooie voorbeelden daarvan in *The Heir of Redcliff* van Miss Yonge en *Jane Eyre* van Charlotte Brontë. Nobele en indrukwekkende verbeeldingen van mensenleven roepen deze boeken voor ons op, en het is aan die soort van roman-lektuur dat we denken, wanneer we instemmen met de woorden, die Meredith aan een zijner personages in de mond legt: „*The young, who avoid the region of romance escape the title of fool at the cost of a celestial crown.*”

Wij spraken van drie onderscheiden perioden van romanliteratuur, zowel in de Nederlandse als in de Engelse Letterkunde. En wij hebben nu gezien, dat de beide eerste perioden, de 18e eeuwse en de romantiese, in de twee landen tamelijk wel parallel lopen.

De roman-literatuur, die thans in Engeland bloeit is grotendeels van het type-Hall Caine en Mary Correlli. Hoewel deze boeken ook op een veranderde geestesrichting duiden, hebben ze toch de hoofdtrekken gehouden van de zuiver romantiese school; het toeval en het fantastiese spelen er nog een grote rol.

Daarentegen is, sinds 1880, in Holland een Proza-school opgestaan, die uit haar produkten gebannen heeft, al wat zweemt naar romantiek. Geen fantastiese gebeurtenissen, geen denkbeeldige personen of toestanden zijn het thema van deze kunst. Aan alles is het te zien, dat deze nieuwe Proza-kunstenaars aangegrepen zijn door een machtige werkelijkheidsliefde. De mens, temidden van de omringelen van zijn dagelijkse leef- en werkkring; dat is hun objekt. En dat objekt weten zij waar te nemen met het oog van een kunstenaar; de uitwendigheid van de meest alledaagse dingen weten zij met zeldzaam meesterschap, ons zó uit te beelden, dat het inwendige, de ziel, de idée van het leven en de levensdingen ervan uitstraalt. Wat altijd de roem van de Hollandse penseelkunst geweest is, weten deze mannen te bereiken door de kunst van het woord. Zij hebben om zoo te zeggen, een nieuwe taal gecreëerd, want zij hadden behoefte aan *het beeldende woord*. Met dat beeldende woord doen zij werkelijk wonderen. Wie de jongste proza-literatuur volgt, zowel in Vlaanderen als in Holland, zal zich verbazen over zo'n snelle en tegelijk enorme verfijning van een taal.

Uit dit laatste oogpunt zou de lezing en studie van de nieuwste Hollandse en Vlaamse literatuur ten zeerste voor Afrika aan te bevelen zijn. Doch o.i. is er teveel, wat die literatuur belet om in Afrika ingang te vinden. Door haar vasthouden aan het werkelijkheidsleven, is haar objekt ons te vreemd; wij kennen het Europese leven niet zó in bijzonderheden; het vergt te veel van ons voorstellingsvermogen, en heeft ook niet genoeg onze belangstelling. Daar komt nog bij, dat de kunstenaars van de nieuwe school, ingaande op allerlei ellendige toestanden van het proleta-

riers-leven, in hun schilderingen dikwels uit het oog verliezen, dat in literatuur wel alles gezegd, of liever *aangeduid*, maar niet beschreven, of geschilderd worden kan.

Wij stippen ten slotte nog aan, dat ook de jongste proza-schoal van Holland en Vlaanderen ons doet zien, hoe elke nieuwe richting in de Literatuur—vooral in de roman-literatuur—een uitvloeisel is van een veranderde tijdgeest.

Onze 20e. eeuw is aangegrepen door een machtige werkelijksliefde, in deze zin, dat de studie van de fijnste geesten gericht is op het grote levensprobleem, het probleem van de mens, en die mens in zijn verhouding tot de dingen van de stoffelijke wereld. Het treurig lot van het proletariaat trekt allerwege de aandacht; de staatkunde van alle volken ziet zich de eis gesteld, om er verbetering in te brengen, en zo is de proza-kunst van Holland een spiegel geworden grotendeels van dit deel van het volksleven.

Maar ook deze derde periode van roman-literatuur nadert al weer haar einde. Hoe schitterend rijk ook in woord-kunst, zij kan de belangstelling van het groot publiek niet gaande houden, omdat zij te weinig *vertelt*. Wij hebben reeds gezegd, wat dit voor een Literatuur betekent.

Van Lenneps Romans.—Het was Jacob van Lennep, die de romantiese kunst, naar de trant van Walter Scott, en op diens voorbeeld, op Nederlandse bodem overbracht. Evenals Scott ving hij aan met romantiese poëzie, dichterlike verhalen uit het ridderlik verleden van Nederland, die hij publiceerde onder de naam van *Nederlandse Legendes*.

Daarna verscheen zijn eerste roman *De Pleegzoon* (1833) en vervolgens *De Roos van Dekama* (1836), *Onze Voorouders* (1838—44) *Ferdinand Huyck* (1840) *Elisabeth Musch* (1850) en *Klaasje Zevenster* (1865).

Geen van deze romans kenmerkt zich door de schepping van hoge, indrukwekkende karakters; het hoogste, waar van Lennep toe kwam op het stuk van karakter-

beelding is de figuur van de Graaf van Talavera in „Ferdinand Huyck” en die van Willem IV, Graaf van Holland in de „De Roos van Dekama.” In zijn Inleiding op deze laatste roman, zegt van Lennep zelf:

„Wie op de fantastiese schildering van *ekseptionele* personen belust is, zal zich bedrogen vinden: hij zal hier slechts mensen aantreffen, zoals zij nog heden ten dage zijn met hun goede en slechte hoedanigheden, met hun driften en hartstochten.”

Die trant heeft van Lennep steeds volgehouden. En uit dit oogpunt is het van belang goed te letten, op de redenering die hij in de Inleiding op Ferdinand Huyck aan Mej. Stauffacher ¹⁾ in de mond legt, en waarin hij feitelijk zijn eigen opvatting van roman-literatuur uitspreekt.

Het lijkt wat vreemd, de schrijver van „De Roos van Dekama” te horen spreken over de nieuwe Literatuur, zoals hij doet in het IVe. Hoofdstuk van Ferdinand Huyck. Maar het is een feit, dat van Lennep nooit een volbloed romanticus geweest is, en dat, naarmate hij ouder werd, zijn hart meer terugverlangde naar het vele voortreffelijke, dat hem altijd in de 18e. eeuw had aangetrokken; de eeuw teger wier levensopvatting de Romantiek eigenlijk een protest was.

---

¹⁾ In deze Mej. Stauffacher stelt van Lennep ons voor een Mej. Wägeli, een dame van Zwitserse afkomst. Zij kwam in de familie van de v. Lenneps als Goevernante van Jacob v. Lennep's vader. Zij was een dame van grote belesenheid, van kennis van mensen en van de wereld en van fijne (18e eeuwse) beschaving.

HOOFDSTUK V.

Deze Roman.

We geven hier enkele wenken, die de Student van dienst kunnen zijn tot het opmaken van zijn eigen oordeel over deze Roman :

1. Als na lezing en bestudering bij de student de indruk vaststaat, dat dit boek voortreffelijk verteld is, dan formuleer hij zijn mening en verzuime niet die met voorbeelden toe te lichten.

2. Als deze roman vergeleken wordt met veel andere romans, die de student misschien gelezen heeft, wat dunkt hem dan van een zwakke persoonlijkheid als Ferdinand in de rol van Hoofdpersoon of „Held” ?

Er bestaat een Engelse Vertaling van Ferdinand Huyck, die tot titel voert : *The Count of Talavera*. En niet alleen voert de vertaling die afwijkende titel, maar de fameuse v. Lintz is daar werkelijk tot hoofdpersoon gemaakt, mede door inkorting en besnoeiing van die gedeelten van het verhaal, waarin hij niet rechtstreeks betrokken is. Dat wil dus zoveel zeggen, als : *Ferdinandje af !*

De student trachte eens die opvatting te rechtvaardigen, en vraag daarbij zichzelf af, of het niet de spijker op de kop getikt is, wat op blz. 210 Ferdinand zelf zegt :

„In weerwil van al de onaangenaamheden, welke mijn kennismaking met de heer Bos en zijn dochter mij berokkend had en waarschijnlijk nog berokkenen zou, er bleef toch altijd een nieuwsgierigheid bij mij huisvesten, wat er toch eigenlijk van hun zaak ware en hoe het met hen afloopen zou : en ik vertrouw, dat mijn lezers die nieuwsgierigheid niet slechts in mij verschonen, maar ook met

mij delen zullen; *anders deden zij gewis beter dit geschrift maar niet verder door te lezen.*"

3. Een belangrijk element in de waardering van een roman, ligt altijd in de vraag: Welke persoonlijke gewaarwordingen heb ik bij het lezen ervaren? En dan zullen—wat onze roman betreft—wel aanstonds de gedachten teruggaan naar taferelen als:

De thuiskomst van Ferdinand; dat aangenaam gezin; die vriendelijke zuster, die vroom-bezorgde en hartelijk zorgende moeder.

Of aan Helling's liefde vóór en smart over zijn gevallen dochter; zijn haat tegen de verleider; wat een vaderhart klopt daar nog in de borst van die kruiperige man!

Of aan het lot, van de door wroeging versufte oude heer Blaek. Of aan .....

Daar zijn nog heel wat van die tafereeltjes te noemen, waarin we de pols van ons eigen gemoedsleven voelen kloppen.

4. Als de student verstaan heeft, wat we in het vorig Hoofdstuk aanstipten over *altruïstiese* romans, zal hij zeker niet nalaten ook *Ferdinand Huyck* eens uit dit oogpunt te bezien.

Hij hoeft niet lang in het onzeker te verkeren omtrent de levenskoers van de meeste personages; *altruïsme* en *egoïsme* laten zich gemakkelijk genoeg onderkennen.

5. Busken Huet, een van de keurigste critici, zegt o.a. van het boek:

„De heer van Lennep is een groter tovenaer in het draperen dan in het ontleden, het belangrijke bij hem komt niet voort uit het binnenste zijner personen, maar golft hen veeleer om de schouders als een mantel.”

Maar ook:

Ferdinand Huyck is een door-en-door minzaam boek, zo fris als een heldere voorjaarsmorgen, zo genoegelijk als het onverwacht bezoek van een hartelijk vriend.”

MARCO.

MARCO.

1.

1

Jong, welgemaakt, van edel bloed, schatrijk,
Vond Marco niemand zijns gelijk
Bij Napels Jeugd. Hij kon' het puikje vragen
Uit heel de maagderij,
Die Koning Manfreds¹⁾ heerschappij
Ten Sieraad bloeide, en wierd niet afgeslagen:
Hij zelf, aan de eerste plaats, was daar verzekerd van,
En scheen toch ongehind om Hymens juk te dragen.

2

Te veel voorkomendheid, zo 't gaat! bedierf de Man.
Dat HJ!—het enig doel, op 't welk zich honderd
Uit honderd ogen vlamvend richten;— [schichten
Als Parthenopes²⁾ Dochtrenschaar
Bij hofteest of tornooi elkaar
De voet wedijvrig poogt te lichten;—
Dat HJ zijn jonge hersens daar
Voor duizlen zou' behoën, was nauweliks te verwachten.

3

Ook deed hij 't niet! De Ridder werd alras
Verliefd op zijn persoon, nog meer dan 't iemand was.
Gelijk het rad draait om de as,
Zoo draaien rustloos zijn gedachten
Om 't *centrum* van zijn dierbaar IK:
Waar Marco gaat of staat, hij heeft, elk ogenblik,

---

¹⁾ Manfred zat in de dertiende eeuw op de troon van Napels.

²⁾ Napels.

Met Marco iets te doen. Een spiegel moge ontbreken,
 Waarin hij gluur', geen nood! de baard wordt glad gestreken;
 Het net beloop van kuit en voet bekeken;

Het mantelsnoer verknoopt! een scheefgevallen plooi—
 Een 'k weet niet wat verholpen aan zijn tooi.

Kortom: Narcissus' Geest; die als een spook bleef waren,
 Nadat zijn lijf, in 't stille nat,

Aan eigen mooi zich doodgekeken had;

Narcis, met spot geweerd uit de elizese scharen,

Was in 't Bedorven-Kind der Meisjes komen varen:

De schaapjes braken nu te laat

Het hangend hoofd met meerbezonnen raad!

4

Haar Sekse nochtans werd ten zoen van 't Recht, gewroken,
 Door Julia, een bloem op 't eenzaam veld ontloken.

Als gast genood bij 't winter-stadsvermaak,

Landt zij in Napels aan. Wat ogen heeft roept wonder!
 Geen harten, of zij brengt ze, als door betovering, te onder:

En dat men, voor haar schoon, naar ridderwijze, blaak',

Verklaart de Jongelingschap een staatswet, niet te schenden

Door wie voortaan nog man van smaak

Wil heten, in de kring van zijn bekenden.

5

Vriend Marco neemt dus meê de leus aan van Galant.

Maar, als hij merkt, dat zijn vererende offerand

Het kind niet méér tot wedergunst doet nijgen,

Dan zulks een mindre doet; en, steeds in vaste hand,
 Heur waagschaal tussen dalen blijft en stijgen;—

Als hij, bekwikt, bestrikt, ontdekt,

Dat zich een glimlach om haar aardig mondje trekt,

Die eer kritiek dan approbatie tekent,

Wordt zulks het Nufje streng in *debet* aangerekend!

6

Zij zal er aan! „Geen man van mijn figuur,

Van mijn rang, van mijn geld, wanneer hij 't schijnt te

[menen,

En op de trouwring wijst, valt de overwinning zuur.
 Sint Januarius heeft hier geen hulp te lenen;
 Het loopt van zelf los! — — En!
 Wanneer het Wespje nu omponnen
 Hangt in mijn web, als ik nu koning ben,
 En zij slavin is; als, in 't heimelik' begonnen,
 De toestel tot haar bruidgewaad
 Bij dag, bij nacht, voor haar verbeelding staat,
 Dan laat zich misverstand uit de eerste stroowis draaien,
 En 'k treë gebelgd terug, met tranen niet te paaien."

7

De Ridder, na dit zelfgesprek,
 Tijd fluks aan 't werk. Hoe? blijv' hier onbeschreven.
 Genoeg: geen enkele wezenstrek
 Van Julia verraadt, dat zij hem voet wil geven.
 Hoe welbedacht hij 't spel hebbe aangeleid,
 Men laat het jegens hem bij heuse minzaamheid,
 Als jegens elk. Het onderscheid
 Misschien, ja, bij nauw toezien op te merken,
 Is dit: dat haar kritiek; somwijl onschampre jok
 Bij 't lachje voegend, dat weër schalks haar mond vertrok;
 Alleen tot hem zich blijft beperken.

8

Zo was het; hij zag wel; en let nu wat gebeurt!
 Stond Marco eens van Gramschap rood gekleurd,
 Wanneer Miss Julia hem — d' Afgod van de schonen! —
 Als was hij nog een kind, met koude spot dorst honen,
 Tans kleurt genoegten zijn gelaat,
 Dat Julia hem blijkbaar gade slaat:
 Genoegen, dat uit zuivre bronaâr vloeide!
 Geen boze treek, waarop zijn gramschap langer broeide!
 De boog, die sluiks op 't wild gespannen stond,
 Had, dwalend met haar pijl, de jager zelf gewond.

9

En van die pijl — van zorg, die al zijn rust verslond,
 Gefolterd, gaat nu Marco dolen;

Of liever, rijdt hij in gepeinzen over 't veld.
 Het nijdig lot heeft hem zijn Dulcinee ontstolen!
 Een oude Moeder „door wat jicht, zo 't heet, gekweld!”
 Heeft onvoorziens haar Julia bevolen,
 Dat ze uit het vrolik stadsgedruis
 Terugkere, en bij haar zich opsluite in een kluis.
 Deez' eigen morgen is de flonkerster verdwenen,
 Die aan de trans van Napels heeft geschenen!—
 „Helaas!”,

10

Bij dit „helaas” voelt Marco's rosinant
 De scherpe prikkel van zijn sporen
 Zich onverdiend aan iedere kant
 Een halve duim in 't weke boren —
 WORDT dol, gelijk zijn meester SCHIJNT —
 Vliegt over heg en hek — zet over groeve en grachten—
 En meet de ruimt' met onuitputbre krachten!
 De stad, het dorp, het akkerland verdwijnt;
 De wildernis vangt aan; geboomte en struiken naadren
 Elkaâr al dichter en al dichter. 't Hollend Dier
 Houdt vol te runnen! tot in 't leste met een gier
 De ruiter nederploft.

11

Een bed van dorre blaadren
 Ontving hem, en hij rijst met ongekrenkte leên.
 Maar 't paard vlood uit 't oog! alleen
 Het paalloos hout bleef staan, in welks geheimnissen
 De honger, of een scheurziek wolvebroed
 Van Marco's einde zal beslissen!
 Dit schriklik denkbeeld jaagt hem 't bloed
 Al saam terug naar 't hart. Hij blijft nochtans bezonnen:
 De Hoop blaast lieverleê het vonkje van zijn moed
 Ten vlam, en 't pogen is begonnen,
 Om rechtdoor 't onherbergzaam woud
 Te klieven: of ter andre zijde
 De grenzen lichtlik aan een Wachter zijn vertrouwd,
 Wiens gastvrij huisdak hem verblijde.

12

Twee uren zwoegt hij voort, en de uitgang bleef verspard :
 Daar treft hem een gevaart' van klippen, naakt en zwart,
 Met huivering ! 't Geboomt' houdt, als teruggestoten,
 De barre steenklomp op een afstand ingesloten.

Een Mengeling van kruid, ten spijt van 't jaargetij'
 Met bloei gesierd — met zaad of bes beladen —

Vervult het open ; maar 't gevogelte ijlt voorbij :
 't Vond hier geen aas ! Geen beet mag hier het ree verzaden.

Al wat hier wast is gif : 't bedrieglijk akoniet,
 Dat door de scheerling heen zijn blauwe trossen schiet ;
 De dorenappel. met de bilzenplant verenigd,
 Pest walmend door de lucht ; het doodkruid, van de menigt'

Der glimmervrucht gekromd : aan DEZEN is 't gebied
 Uitsluitend ingeruimd.

13

De wind sliep in ; men ziet
 Hetgeen daar groent nochtans met vreemd geritsel beven :

't Zijn schorpioenen, 't zijn tarantlen, 't is een broed
 Van adders, wriemlend aan de voet

Der stronken, of door 't loof onrustig omgedreven !

En welke is nu de onkwetsbre hand,
 Die hun venijn braveert ? die hier van plant bij plant,
 Geen uur geleên, als blijkt ! een buit kwam plukken ?

Wie is 't die, langs dit slingrend pad
 Zoo korts, ten klipwand heen, met naakte voetzool trad ?

14

De Zwervling waagt, met schroom, het open spoor te drukken,

Dat naar de steenklomp wijst. De deur, waaraan het stuit,
 Verbergt een Hol. Schoon hem geen grendel sluit,
 Zijn dorpel, door 't betreên diep uitgeschuurd, zegt luid :
 Het klipgewelf heeft een bewoner.

Hij laat de lucht voor hem door spleet bij spleten in ;
 En boven hem bloeit, op de steile tin
 Der klip, een rozestruik : geen Meimaand teelde schoner.

Hij bloeie daar, mijn Hoorders ! Ik verlaat
 Een poos de keuvelstoel, want ik ben moêgepraat.

MARCO.

II.

15

Eer aan de Oude Tijd, en weg met de EEUW DER REDE!
Vivant de doden! roep ik mede! roep ik mede!
 Zij DEDEDEN WONDEREN—WIJ DOEN 'T GEEN WONDER SCHIJNT!

16

Ons VLIEGEN lijkt wat groots, maar, wel bezien, verdwijnt
 Het gans mirakel! een ballon, van lucht gezwollen,
 Draagt ons omhoog!—Wanneer, in 'tStoomland, wagens
 Al loopt er paard, noch paardgelijke, voor:— [hollen,
 De Ketel met zijn toebehoor
 Vervangt het rennend span!—Of, gaat er een te water—
 Zinkt vijf, zes vaâmen diep — en staat er
 Te metslen? — Die het doet, huist in een Duikerklok!

17

Armhartig kruimelwerk! Een ebbenhouten Stok
 Kon, in der Wijzen hand, voorheen het zwerk regeren,
 Een enkel Woord kon berg tot dal verneren.
 Zòò vèr ging Wetenschap! Maar nu ging ze achteruit—
 Gelijk al 't Goede! en liet haar droesem tot een buit
 Aan snoodheid, om, misbruikt, een nageslacht te plagen,
 Onwaard het heilgenot der Zalige Oude Dagen!

Wie ondervond zulks meer dan Marco, die bleef staan
 Voor een doorluchte Deur!

18

Met handen niet te raken,
 Hing boven hem een Rozegloed te blaken:
 Hij schouwt die met verbazing aan,
 En voelt zijn hart van nieuwe vrees bekruipeu:
 „Neen, 't is voorzichtigheid, geen blooheid, heen te sluipen!”

Doch, zonder eerst door deze deur te gluipen,
 De weg naar 't bos weêr in te slaan —
 Nieuwsgierig als hij is — hoe zou' hij zulks vermogen!
 Hij staat des voor een reet, met strakgevestigde ogen;
 En 't geen ze ontwaren . . . is de boze Toverkol
 Urocha! zichtbaar bij het licht, dat in haar hol
 Door 't welfsel valt. Zij is 't!

19

Terwijl, met inrig beven,
 Die haar bespiedt op heur bedrijven staart,
 Ontsluit ze een zalfbus — één van zeven
 Gelijken, in een kring geschaard.
 Drie vingren, schraal en krom als kelderspinnebenen,
 Doopt zij daarin; bestrijkt haar voorhoofd . . . en verdwenen
 Is 't Wijf! Zij werd een Kraai, en vloog het open uit,
 Waardoor het spookhol van de middag wordt beschenen.

20

Weg rent ook Marco, eer zijn aftocht wordt gestuit!
 Hij trouwt het heksen niet! — Doch, vòòr in 't bos gekomen,
 Hoort hij een fladdren door de bomen,
 De Kraai, teruggesnel, schiet langs de rozelaar
 Onstuimig gierend, naar beneden,
 Met een geplukte bloem; hij scheurt die uitelkaâr;
 Slikt ze op; en 't Wijf hernam haar menselike leden!
 Waartoe?—om met een vaart te keren in haar grot,
 En kort daarop, uit d'eigen pot
 Bestreken, zich van nieuws in vogeldos te kleden.

21

Daar vliegt de Kraai weêr heen! maar, bij hervatte vlucht,
 Draagt hij een voorwerp, flus, zo 't schijnt, in 't hol vergeten,
 Een talisman, als vracht meê door de lucht.

22

Dat ziet hij die daar staat. Geen tijd hoeft meer gesleten
 Met raadslaan! kenlik is 't wat ij lens moet gedaan:

Versteend schouwt dit de onweerbre Marco aan,
 En een der guiten ziet hem staan —
 Springt toe! en heeft hem vast bij de oren,
 Eer zijn bezinnen keert. — Wat lot is hem beschoren?
 De zadel, van zijn dode stamgenoot
 Naar 't uiterlik, wordt op zijn rug geladen,
 En Julia, die gaarne weêrstand bood,
 't Bestijgen van het dier met blanke dolk geraden.

De tocht gaat nu, langs heimlik spoor,
 De naaste heuveln in. Eerst was het ij lens vluchten;
 Maar een vallei met ruigt' bewassen dòòr —
 Schijnt eindelijk 't geboeft' geen volgers meer te duchten,
 En een gesprek vangt aan terwijl zij 't vlietend zweet,
 Van 't aanzicht wissen. „Onze Hoofdman staat gereed,
 Zo 'k denk, om 't restjen van zijn goudbuil te besteden,
 Voor zulk een Vangst” zegt de een. „ „De Hoofdman,
 [dat ge 't weet,
 Roert aan dit Kluijfe niet!” „zegt de andere. „ „'t Hoort
 [met reden
 Aan Mij! IK hield haar aan! — IK stiet de schreeuwer
 [neêr,
 Die naast haar draafde — en Gij ... 't ontsnappend Dier!
 [Niets meer
 Was UW bedrijf! — De gouden keten,
 Daar aan heur hals, u toe te meten,
 Kan gaan, doch haar persoon, goê vriend,
 Is juist wat Mij uitsluitend dient.
 De Hoofdman ... neem, voor zijn pistolen,
 De Grauwe, zo 't hem lust.” ”

Een gloed van helse kolen
 Blaakt uit het oog van hem tot wie hij 't zegt,
 En 't schelmenpaar begint een woedend tweegevecht.

30

„O, red mij nu, goed beest!” zucht Julia. Haar handen
Aanvaardden bij die zucht zijn vrijgelaten toom;

Doch, eer dat stuur beveelt, is reeds de gast niet loom
Met wenden! Als begon de grond vooruit te branden,
Stormt hij terug langs 't versbetreden pad.

De Rovers volgen! maar, ter dood toe afgemat,
Verzaken zij 't weldra. 't Lukt Julia te landen,
Waar tans de koningsweg meer veiligheid belooft.

31

Zij vest een natte blik, op die van 't licht beroofd
Daar achterblijven moet, en op het dier — verslagen
Met hem. Eilaas, geen mensenmacht

Die hier meer helpen kan! en 't moordgespuis te ontjagen
Dringt nog te sterker, daar de nacht

Allengskens naakt. Zij spaart des nutloos klagen,
Om onverwijld haar dier te nopen, werwaarts heen
Haar reis ging. — Moederlik werd ze aan die oord

[ontvangen,

Toen juist de dag van Somma's ¹⁾ top verdween.

32

Ik zwijg van 't wederzien; zwijg hoe Elvira's wangen
Bestierven, bij 't verhaal van 't geen haar Dochter leed;

En hoe Mama, door geen *da capo* te verzaden,
TWEË DAGEN aan 't herkauwenswerk besteedt.

De DERDE vinden wij Vriend Marco, voor zijn daden,
Lijf-ezel van zijn Julia verklaard;

Doch vrij, gelijk de hond die 't huis bewaart:
„Martino” ('t werd zijn naam) „Martino, zo bescheiden,
Zo wezenlik! verdiende 't recht van weiden,

Naar onbepaalde wil.” En hij misbruikte het niet.

33

Als zijn Meestres verschijnt, het blijkt dat hij haar ziet;
De ganse dag; hoe vroeg, hoe spa 't moog' wezen;
Fluks hulde doende aan HAAR, wier trouwe knecht hij hiet.

(1 *Monte di Somma*, een berg met de Vesuvius samenhangend.

Heur zinsverandering betoont hij klaar te vrezen,
 Wanneer ze een woord slechts van een ritje vallen liet:
 Hij draaft zijn tuig te moet! Haar mening kan hij lezen,
 Zelfs uit een enkele blik; zo goed als hem haar taal
 Verstaanbaar is. Men vindt hem telkemaal
 Waar zij zich heen begaf. Hij volgt bedaard heur schreden;
 Toeft als zij toef; strekt dicht bij haar zijn leden,
 Als 't Meisje nederzit; en — welk een School doorloopt
 De Cicisbee, in twalef weken,
 Dat hij zo doet! Hoe duur hij ook de Lessen koopt,
 Die hij ontvangt, geen offer komt, geleden
 Bij haar waardij,
 De prijs dier Lessen bij.

MARCO.

III.

35.

Van LESSEN sprak ik; doch (om misverstand te weren)
 Van VOORBEELDSLESSEN was 't. Door deze nog te leren
 't Geen vroeger werd verzuimd, viel onze Held ten deel.
 Hij wordt van 't lot gekweld, maar ook het schenkt hem
 Hij mocht het labyrint waarin hij zwierf ontkomen, [veel!
 Gewenkt door Julia!

36

Zij wijdt aan bezigheid
 Haar dag. Heur naam wordt op de tong vernomen
 Van heel 't gezin, terwijl zij alles leidt:
 Stil nochtans, als de veêr. in 't uurwerk, door haar drijven
 De wijzernaald heur cirkel doet beschrijven;
 Niet met luidruchtig onbescheid,
 Gelijk de beek op 't rad eens molens neêr komt stoten.

Hoe zedig wordt de schat van haar verstand ontsloten,
 Als eenvoud raad begeert! Hoe heimlik wrocht haar
 Het goede, aan oud en arm bewezen! [hand
 En wie toch zou' de Heilge, opgerezen

Van voor het bed der smart, waaraan zij troostend zat,
 In 't Meisje groeten, dat, gastvriendelijk onder 't lover
 Gekeerd bij haar vriendin, een luit heeft opgevat.
 Zij stemt ze op nieuw, en speelt het lied weêr over,
 Dat ze onvolspeeld gelaten had.

Te diepbeschamend tuigt het leven
 Van Marco tēgen hem, daar 't hare, zò besteed,
 Zich aan zijn oog vertoont. Wat nuts heeft Hij bedreven?
 Hij WENSTE vaak genoeg, dat hij iets lofliks deed';
 Hij WENSTE stad of staat, naar burgerplicht, te schragen;
 Maar t' WILLEN rijpte nooit! Amechtig van zijn jagen
 Naar schijngenot — met zich en elk te onvreên —
 Sloop, iedre spade nacht, de Ledigganger heen —
 Verzwoer 't vervelingsjuk, en ving 't weêr aan te dragen,
 Bij 't volgend licht!

Dit zelfverwijt
 Liet nimmer af van aan zijn hart te knagen.
 Het goede zaad, in zijn verdwazingstijd
 Aan Julia's doordringend oog gebleken
 Te schuilen in dat hart, en dat al vroeger teken
 Van kiemen gaf! sproot nu geworteld op.

„Waarom gedraald, o Mei! schenk deze streken
 Uw VOLLE gunst! Laat OOK DE ROZEKOP
 Van uw bevruchtend' adem zwellen:
 Laat eindelijk Martino zich herstellen —
 Ten Marco — Ja! — maar die het beetre tans verkoor,
 En, na gedragen kruis, zich blij genot durft spellen!”

Zo zucht hij menigmaal, sinds heldre lentegloor
 Natuur verjongen Jeed; de vlieten zijn geslonken;
 En 't gras de beemd, het loof aan 't bos is weer-ge-
 [schonken.
 Zoo zucht hij, tot, in 't lest, de Roos bloeit! —

41

Spits van oor

Beloert hij ze in de hof, en eet ze al met zijn ogen!
 Het verdergaan wou 't lathek niet gedogen! —
 Daar trad de Maagd, van uit de woning, struikwaart
 Zij zag de bloemen, plukte er een, [heen:
 Stak ze aan haar keursje vast, en trad door 't hek naar buiten;
 Doch om het ras weêr voor de Gluiper toe te sluiten;
 Die, door haar komst, gelijk zij meent, verrast,
 Baarblijklik voorhad, om zijn recht van overweiden
 Ook tot de hofgrond uit te breiden,
 En op de jonge groente vast.

42

Wat zal hij doen? Hij laat zijn oren hangen,
 En volgt, verdiept in zwaar gepeins, haar gangen,
 't Gaat weêr ter boskapel; hij heeft tot peinzen tijd.
 „Die Roos” peinst hij „haar met geweld te ontrukken? —
 Zou' ik zulks doen! — Maar licht raakt zij hem wandlend
 [kwijt!”

43

Hij houdt ze dus in 't oog! — „of — (honderd zal ze er
 [plukken,
 En meerder, eer 't seisoen verloop!) —
 Een andre dag vervult een andre bloem zijn hoop!
 Dan maakt hij met zijn buit zich vliegens op de benen —
 Het bos in! en een hap, zo is het vel verdwenen,
 Dat hem de foltring lijden deed
 Van Herkules, gedost in Nessus kleed.”

44

Dit was zijn plan. Maar 't Lot, schoon 't hem zijn gunst
 [wil tonen,

Doet zulks op eigen wijs: een dageliks geval,
 Bij 't rustloos op en neêr van 't sublunaries dal.
 Waar de onverzaadbre wensers wonen!

45

De maagd heeft nu het kleine Heiligdom,
 Als ze iedre ochtend doet, betreden,
 En stort daar knielend haar gebeden.

46

Wat de afgoôn heeft behoord, ruim duizend jaar geleden,
 Hooft nu Madonna toe. Oud muurwerk rijst alom
 Nabij de Bidplaats, en getuigt, dat hier voordezen,
 Eer Romes glans moest ondergaan,
 Een Landpaleis de zetel placht te wezen
 Van praal en overvloed. Nog ziet men zuilen STAAN:
 De Tijd sloeg, op heur schacht, reeds zeis bij zeis stukken;
 Haar ZUSTERS zijn vergruisd — Zij wisten van geen bukken;
 Maar 't rankend eilooft kleeft er aan,
 En aller kapiteel is van zijn vracht ontlaân.

47

Vond Marco, als hij 't wederkeren
 Van Julia, na 't vroom vereren
 Der Heilige, hier toefde, op 't groene mos gestrekt,
 Zich menigwerf tot onderzoek gewekt:
 Wat heldestam hier voormaals mocht regeren;
 En rees hij op, en ZOCHT naar 't geen hem 't puin kon'
 't Was sprakeloos. [leren;
 TANS is 't geen ZOEKENS tijd:
 Pas had hij zich geduldig neêrgevlid,
 Waar 't bos aan bouwval stuitte, als voor zijn glurende
 Iets raadselachtigs zich, in duistre welfselbogen, [ogen
 Van ver bewoog.

48

Bij 't licht, dat door een muurbres schiet,
 Blijkt hem, ten langen lest, het voorwerp, dat hij ziet,
 Een paard te wezen. 't Staat gezadeld aangebonden.

„Waar mag de Ruiter zijn?” — Zie ginds! hij is gevonden!
 Een Guit, bij ons bekend, die uit de Bidplaats stoof,
 Begaat aan Julia ten tweede maal een roof! —
 Zij worstelt gillend in zijn armen.

Martino, dubbel, door jaloesheid en erbarmen
 Gespoord, heur Schaker na! en eer hij 't welf gewint
 Bereikt hem zijn gebit, en haalt hem ruglings neder.
 Doch, snel, met blote dolk, rijst de Overmande weder;
 De hand van Julia steeds meester — hoe het Kind
 Zich were! Alleen, van diers instinkt gedreven,
 Wendt zich Martino; doet geweld
 Met de achterhoeven; mikt op 't leven
 Des Rovers; en, schoon zelf niet zonder wond gebleven,
 Is hij verwinnaar, en de vijand ligt geveld.

Zijn Julia, die eerst het wondebloed zag stromen;
 Die nu al de aakligheid des bangen doodkamp ziet,
 Van hem, wie ze, als bij wonder, is ontkomen;
 Bezwijmt.

Dit oogenblik wordt ijens waargenomen,
 Door onze Held: de Roos verliet
 In 't moedig weêrstandbiên, de borst der Schone niet:
 Hij vat ze met zijn ruige lippen;
 Hij slaat ze binnen; en meteen
 Zwindt de ezelshuid! — Reeds knielt de Marco van voor-
 Naast Julia, ên waait haar koelte met de slippen [heen
 Van zijne mantel toe. Haar naam klinkt in haar oor,
 Met liefdes zoetste toon, en dringt ten laatste door
 Tot daar 't bewustzijn schuilt, dat meer en meer zijn banden
 Verbreekt. Ze ontsluit haar oog. Zij trekt uit Marco's handen
 Bevreedmd haar rechte. En waar begon
 Waar eindigde ik, zoo ik U malen WILDE en KON,
 U, schoon toneel van twijfling — van geloven —

Van duurbezwoeren gloed, die tijd noch lot zou doven! —
 Van zedig-staamrend dankbetoon,
 Dat Marco's trouw erkent; al wordt de stond verschoven,
 Die blijken doe, of 't hoogste minneloon
 Hem zal gebeuren, wie het tweewerf mocht gelukken,
 Zijn Julia aan wis verderf te ontrukken.

52

Dat Julia dit loon hem niet te lang betwist,
 Getuigen traan op traan, die ze uit haar ogen wist,
 Terwijl nu Marco met haar sluier wordt verbonden:
 „Voor HAAR behoud ontving hij, in 't gevecht,
 Die wond, waarop zij heekruid heeft gelegd —
 Het heilig teken maakt — en driemaal *ave* zegt!”
 Kon' ooit een Minnaar zich op beetre titel gronden! —
 Moog' dan ons paar alsnog geen Bruigom zijn en Bruid,
 Schatrijk aan hoop, spreek ik mijn *dixi* uit.

HOOFDSTUK I.

Woordverklaringen op MARCO.

1

- VAN EDEL BLOED = bloed betekent hier afkomst, dikwels staat het ook voor verwantschap.
- ZIJNS GELIJK = hier afgekort terwille van maat en rijm; moet eigenlijk wezen zijns gelijke d. w. z. de gelijke van hem.
- KON = konde (subjunctief) staat voor: zou kunnen.
- HET PUIKJE = het beste, de uitzoek, de „bloem”.
- WIERT NIET AFGESLAGEN = zou niet afgeslagen worden (subjunctief, in overeenstemming met het voorgaande kon’)
- AAN DE EERSTE PLAATS = *aan* is hier ongewoon, de gebruikelijke vorm is: *in* de eerste plaats.
- HYMENS JUK = Hymen is de god van het huwelijk (Griekse Myth).

2

- DAT HIJ...DAT HIJ = Wat hier tussen de twee *dat hij* 's staat, is natuurlijk appositie of bijstelling van *hij*. 't Kan ook zo gelezen worden: Dat hij, die het enig doel was, op 't welk.
- SCHICHT = het dichterlike woord voor pijn.
- PORTHENOPEES = de dichterlike naam voor Napels, zo genoemd naar de Sirene, Parthenopes, die daar begraven heet te zijn.
- DE VOET LICHTEN = iemand de voet tussen de enkels zetten, dat hij omvalt; „pootje” zeggen de Afrikaanse jongens.

3

- HET NET BELOOP = de loop, de buigingslijn, de mooie vorm.
- VERKNOOPT = omgeknoopt, anders geknoopt.

EEN 'K WEET NIET WAT = Een ietsje, waar ik geen woorden voor kan vinden.

NARCISSUS' GEEST = Narcissus was een schoon jongeling, die de harten van alle vrouwen won, maar hun liefde bleef versmaden. Daarom smeekten de slachtoffers van zijn onaandoenlikheid de goden, hun sekse te wreken. En de goden verhoorden dat gebed. Toen Narcissus eens op jacht was, bukte hij over een bron, om te drinken: zijn eigen beeld in 't water aanschouwende, werd hij zó aangedaan door zijn schoonheid, dat hij er krankzinnig van werd en zichzelf doodde. Uit medelijden riepen de goden hem nu terug uit de elizese velden, waar hij bespot werd, en veranderden hem in een bloem, die de naam van Narcis draagt. Een Narcissus noemt men thans nog een man, die biezonder ingenomen is met zichzelf en veel werk maakt van zijn uiterlik. Marco b.v. was een echte Narcissus.

WAREN = ronddwalen.

ELIZESE SCHAREN = de schimmen van het *Elysion*, het verblijf van de gezaligden, de hemel van de Ouden.

'T BEDORVEN KIND = hier *objekt* van Meisjes

DE SCHAAPJES = de arme, bedrogen meisjes.

DE.....RAAD = De arme kinderen peinsden zich moe, om betere plannen te verzinnen, maar nu te laat.

4

TEN ZOEN VAN 'T RECHT = tot vezoening, tot bevrediging van het Recht; dit laatste als persoon gedacht.

EN.....BEKENDEN = De betekenis van deze gewrongen zin is: De jongelingschap verklaart het tot een staatswet, dat men voor Julia 's schoon blaken moet, naar ridderwijze. En die staatswet mag niet geschonden door wie voortaan nog erkend wil worden als een man van smaak. (Blaak' = blake = subjunktief.)

5

VRIEND.....DOEL = Vriend Marco maakt zich ook op, als aanbieder van de schone Julia, maar zij bewijst hem geen

grotere wedergunst dan zij aan de minder-bevoorrechten doet.

WAAGSCHAAL = staat hier voor *weegschaal*. Zoals de dichter het hier gebruikt, heeft het in proza een andere betekenis. Denk maar aan de uitdrukking: zijn leven in de *waagschaal* stellen.

Het is duidelijk, dat de dichter hier beeldspraak gebruikt.

BEKWIKT = Sla uw woordenboek op onder *Kwik* of *Kwikje*.

6

ZIJ ZAL ER AAN! = Wending uit de spreektaal, met de klemtoon op *aan*. Zij zal haar trotse nekje moeten buigen.

SINT JANUARIUS = De beschermheilige van Napels.

LOOPT VAN ZELF LOS = komt vanzelf in orde.

DE TOESTEL = de toebereidselen.

DE EERSTE STROOWIS = de eerste, de beste kleinigheid.

Het werkwoord „draaien” is hier tekenachtig gebruikt in verband met stroowis.

7

ZELFGESPREK = een ongewoon woord; *alleenspraak*.

TIJT = staat voor tijgt (zie uw woordenboek).

WEZENSTREK = gelaatstrek. Iemands *wezen* betekent zijn uiterlijk voorkomen, vooral zijn gelaats-uitdrukking.

VOET GEVEN = Sterken, stijven, aanmoedigen.

ONSCHAMPRE = Zie Woordenboek op: *schamper*.

8

DAT JULIA=.....Welk voegwoord zou hier de plaats van *dat* kunnen innemen?

9

GEPEINZEN = of *gepeizen* = diepe gedachten.

DULCINEE = of *Dulcinea* = liefje. beminde; het woord wordt meestal ironies gebruikt, want oorspronkelijk is het de naam van Don Quixotte's minnares, die een plompe boerin was.

ROSINANT (E) = slecht paard, „magere knol,” oorspronkelijk de naam, die Don Quixotte aan zijn eigen paard gaf.

IN 'T WEKE = in de weke, gevoelige plek.

ZET = holt. In de uitdrukking: *het op een lopen zetten*, betekent zetten beginnen, in dezelfde zin als het Engels *to start* gebruikt.

MEET DE RUIMTE = „hij scheur die wereld.”

VERDWIJNT = verdwijnt *achter hem*.

RUNNEN = staat hier voor *rennen*.

HET PAALLOOS HOUT = het grenzenloos woud.

SCHEURZIEK = belust op verscheuren.

VAN MARCO'S EINDE. = Zuiver Hollands is: beslissen *over*, niet *van*.

ALZAAM = al het bloed tezamen.

TEN VLAM ten = te den, hier: tot een vlam.

KLIÉVEN. Zoals hier wordt het woord *Kliéven* in de regel niet gebruikt. Toch is het duidelijk, dat men even goed spreken kan van: een woud klieven, als van de lucht, of het water klieven.

OF = om te zien, of .....

LICHTLIK = allicht, misschien.

VERBLIJDE = subjunctief.

VERSPARD = versperd.

HET OPEN = de open ruimte.

AKONIET, *Scheerling*, *dorenappel*, *bilzeplant*, *doodkruid* zijn alle giftplanten.

GLIMMERVRUCHT. Zie woordenboek op: *glimmeren*.

TARANTLEN = Tarantulen, vergiftige spinnen in het Zuiden van Europa, wier beet, naar het Volksgeloof, razernij veroorzaakt, enkel door muziek en dans te genezen.

BROED = staat voor gebroed.

HET STUIT—het = het open spoor.

SCHOON..... = ofschoon hem (de deur) geen grendel sluit.

TEELDE SCHONER = teelde er schoner, of : teelde schonere

VOOR HEM = de bewoner.

KEUVELSTOEL = Zie Woordenboek op : keuvelen.

17

DOORLUCHTE DEUR. Schertsenderwijze gezegd van de deur, beschreven in vers 14 regel 6. Doorluchtig, het eigenlijke woord, heeft een figuurlike en meer verheven betekenis.

18

SCHOUWT AAN = Aanschouwen is een werkw. van onscheidbare samenstelling. Alleen dichters veroorloven zich wel het te splitsen op de wijze als Staring hier doet. Grammaties moest het zijn: Hij aanschouwt die met verbazing.

DES = dus, derhalve

URÛCHA. Staring geeft in een voorafgaand gedicht, *Signor Anello*, de volgende beschrijving van deze Toverkol:

Eens zat ze, in 't nieuwe Hol, dat zij tot woning had,
Bij 't hekse-keukenwerk met klevig roet bedropen;

En „aller padden moêr” de onsterfelike Pad!

Zat op haar schoot. Daar ging de deur zacht open:

Signor Anello kwam. Hij ziet het schriklik Wijf
(Na snelle oogslag weêr verdiept in haar bedrijf),

En groet en boodschap blijven steken;

Tot eindelijk, als de Kol zich vragend hemwaart keert,
Het stomme beeld begint te spreken.

WELFSEL = gewelf.

19

TERWIJL ..... Ze ontsluit een zalfbus, terwijl hij, die haar bespiedt, met innig beven naar haar *doen*, haar *bewegingen* staart.

KELDERSPINNEBENEN. De voorstelling van die magere vingers wordt heel tekenachtig door de vergelijking met de hoge, dunne en kromme poten van de kelderspin.

WIJF. Zeer terecht hier gebruikt in plaats van vrouw.

20

HIJ TROUWT HET HEKSEN NIET = vertrouwt.
VOOR IN 'T BOS GEKOMEN. *Voor* betekent hier: *al-*
vorens.

D'EIGEN POT = dezelfde pot.

21

FLUS = Afrik. flussies.

TALISMAN, een voorwerp, waaraan toverkracht wordt toegekend, zoals aan de „toverhoutjes” van een kafferdokter. (Zie in uw woordenboek ook: Amulet).

22

RAADSLAAN = beraadslagen.

KENLIK = blijikbaar, gemakkelijk te kennen, te zien is het, wat gedaan moet worden.

TE BEGAAN, al gaande te bereiken.

23

EN KRAST METÉÉN VIKTORIE. En zal meteen (aanstonds) viktorie krassen.

MAGIES = toverkracht bezittend.

LINIMENT. Zalf.

GELIJK DE HOND DE WORST. Hier wordt gezinspeeld op een hond, die worst gestolen heeft, en daarvoor gekastijd wordt.

25

'T WOULD BEGINNEN ZICH TE DUNNEN = de bomen staan meer verspreid.

VERVING. Bij de Koningsbaan of heirweg (grote pad) staan olijven in plaats van beuken.

26

TERWIJL ZE ERBARMING SMEEKT = *Ze* is hier de vrouwestem. Naar de nieuwe spelling hadden wij het in *hij* moeten veranderen; doch daarmee ware het metrum *te* veel geweld aangedaan.

ALS HAAR LEIDSMAN, evenals.

STAMGENOOT NAAR 'T UITERLIK = het Lastdier, dat Julia gedragen had.

BOOD = subjunktief; dus: zou bieden.

DAT GE 'T WEET = houd je daar verzekerd van.

TOEMETEN = toebedelen.

PISTOLEN = goudstukken.

DE GRAUWE = de Ezel.

EER DAT STUUR BEVEELT = eer de ezel de sturende toom voelt.

DE GAST = *Gast* wordt niet alleen gebruikt voor genodigde; het heeft dikwils de betekenis van een jonge borst of jonge man; zoals in *slimme gast*, *wakkere gast*.

LANDEN = in de ruime zin van *aankomen*.

VEST EEN NATTE BLIK = *vest* betekent hier *vestigt*. Zij ziet met betraande ogen. (Deze uitdrukking is onhebbelijk stroef.)

OP DIE VAN 'T LICHT BEROOFD.....op hem, die daar dood blijft liggen.

DRINGT NOG TE STERKER = is nog te meer eis; is nog noodzakelijker.

De student, trachte de volzin: van *Die* — *naakt* in enkelv. zinnen te ontbinden, en vrage zich goed af wat voor functie de beknopte zin: *het moordgespuis te ontjagen* daar vervult. Dan wordt alles duidelijk.

ZIJ SPAART DES NUTLOOS KLAGEN = Daarom houdt zij op met nutloos klagen.

DA CAPO = herhaling; een Ital. term, veel in de muziek gebruikt.

HERKAUWENSWERK = wat werd herkauwd?

VERKLAARD betekent hier: verklaard *tot*.

ZO WEZENLIK = met zo'n menselijke uitdrukking in z'n ogen!

34

HEUR ZINSVERANDERING ..... Klaar, duidelijk toont hij te vrezen voor verandering van Julia's plan, als zij ook maar even gerept heeft van een ritje

ZO GOED = zo wel.

CICISBEE = vrouwenbegeleider in Italië.

GELEKEN = vergeleken.

35

DOOR.....DEEL. De bedoeling is: onze held viel het voorrecht ten deel door deze voorbeeldslessen nog te leren, wat vroeger verzuimd was.

HIJ WORDT VAN 'T LOT GEKWELD ..... JULIA = Het lot, van ezel te zijn, kwelt hem; doch er komt ook iets goeds uit voort: Hij ontkomt aan het labyrint (doolhof) van zijn vroegere verliefdheid op zichzelf, gewenkt door de voorbeeldslessen van Julia, die hij nu—anders dan in Napels—dag voor dag kan gadeslaan, in haar dagelijkse bedrijvigheid (zie de volgende verzen).

37

WROCHT = oude verleden tijd van werken.

EN.....OPGEVAT = Lees voor groeten *herkennen*; dan zal de zin duidelijk worden. Maar vraag u tevens af, waarom groeten hier zoveel *fijner* is dan herkennen.

38

TUIGT = getuigt.

SLOOP.....HEEN = kwam de ledigganger 's avonds laat thuis.

VERZWOER = verwenste.

39

HET GOEDE ZAAD ..... GEWORTELD OP = De betekenis is deze: Aan Julia's' doordringend oog was reeds in Marco's verdwazingstijd gebleken, dat er in zijn

hart ook goed zaad schuilde. Dat zaad had vroeger al teken van kiemend leven gegeven, en sproot nu geworteld op. (Zie vers 7, de laatste 5 regels).

40

TEN MARCO = *Ten* betekent hier hetzelfde als in de boven besproken vormen: *ten mens* en *ten zoen*.

VERKOOR = verkoos.

SPELLEN = voorspellen.

DE VLIETEN ZIJN GESLONKEN = vanwege het naderend zomerseizoen, dat in Italië de droge tijd is.

ZO ZUCHT ..... WEERGESCHONKEN. De lezing is als volgt: Zo zucht hij menigmaal sinds heldere lentegloor natuur verjongen deed; sinds de vlieten geslonken zijn; sinds 't gras aan de beemd, en het loof aan het bos weergeschonken is.

41

SPITS VAN OOR = niet gespitste oren.

KEURSJJE. Zie woordenb. op: *keurs*.

BAARBLIJKELIK = zó dat het openbaar blijkt (dit woord wordt weinig gebruikt).

ZULKS is verouderd; lees: *dit* of *zo iets*.

LICHT = allicht, heel waarschijnlijk.

43

VERLOOP' = subjunctief = verlopen zal.

HERKULES IN NESSUS KLEED. Het kleed, door Dejanira gedrenkt in het bloed van Nessus, de Centaur, en door haar aan Herkules gezonden, om zich van zijn bestendige liefde te verzekeren. Het deed hem onduldbare pijnen lijden, tengevolge waarvan hij zichzelf verbrandde.

|44

SUBLUNARIES = ondermaans.

45

ALS = Zoals.

STORT = staat hier voor: *stort uit*.

MADONNA = de Moedermaagd. (Italiaans).

LANDPALEIS = Buitenpaleis,
 DE TIJD SLOEG = ...De Tijd wordt, evenals de Dood
 voorgesteld, gewapend met een zeis (sens). Een zuil be-
 staat meestal uit drie delen: het voetstuk of basement;
 de schacht of pijler, en het kapiteel of bovenstuk.
 VRACHT = is hier: het dak.

47

VOND.....SPRAKELOOS = De Hoofdzin van deze inge-
 wikkelde konstruktie wordt duidelijk, wanneer ge hem
 als volgt leest: Vond Marco zich opgewekt, om te on-
 derzoeken, welke heldenstam daar vroeger geregeerd
 mocht hebben, *dan* bleef het puin sprakeloos.
 De tussenzin laat zich makkelijk verstaan, ais ge weet,
 dat *toeven* hier staat voor, *vrbeiden*. „'t Vroom vereren
 der Heilige" bedoelt: de aanbedding van Maria.
 STUITEN = betekent hier *grenzen*.

48

BIJ ONS BEKEND = aan ons bekend, n. l. van zijn vroe-
 gere aanranding.

49

GESPOORD = aangespoord.
 GEWINT = bereikt.
 OVERMANDE = overmeesterde.
 ALLEEN = betekent hier: *maar*.

50

ALS BIJ WONDER = als door een wonder.
 WIE = aan wie.

51

BINNEN = naar binnen
 ZWINDT = verzwindt, verdwijnt.
 TOT ..... VERBREEKT. De dichter zegt heel juist, dat Marco's
 stem doordringt „tot daar 't bewustzijn schuilt" en niet
 tot het bewustzijn zelf, want dat was in haar toestand
 van bezwijmdheid nog te veel „in banden" gekneld. Lang-
 zaam begon het die banden te verbreken.

BEVREEMD = verwonderd.

HAAR RECHTER = rechterhand.

MALEN = schilderen.

GLOED = liefdegloed.

DIE BLIJKEN DOE = die zal doen blijken.

GEBEUREN = ten deel vallen.

VOOR ..... ZEGT. Waarschijnlijk plaatst de dichter deze regels tussen aanhalingstekens, omdat ze de gedachtegang van Julia inhouden, die haar tranen veroorzaakt.

HET HEILIG TEKEN = een kruis.

AVE = verkorting van *Ave Maria*, de eerste woorden van een rooms gebed.

TITEL = rechtsgrond.

SCHATRIJK AAN HOOP. Ik — wil de dichter zeggen — ben op dat punt schatrijk aan hoop, en zo spreek ik mijn *dixi* (heb gezegd) uit.

HOOFDSTUK II.

De Studie van het Vers.

Dit vers is over het geheel zó saamgedrongen, op enkele plaatsen zó moeilijk van konstruktie, en zó ongewoon in de aanwending van woorden, dat er heel wat werk voorafgaan moet, alvorens we in staat zijn, een indruk van het geheel op te vangen; het mooi te vinden en ervan te genieten.

Staring's poëzie kenmerkt zich door een beknoptheid en puntigheid van zeggingswijze, die wel eens in duisterheid ont-aardt.

Daar hebt ge een konstruktie als de volgende:

Vond Marco, als hij 't wederkeren
Van Julia, na 't vroom vereren
Der Heilige, hier toefde, op 't groene mos gestrekt,
Zich menigwerf tot onderzoek gewekt:
Wat heldenstam hier voormaals mocht regeren;
En rees hij op, en *zocht* naar 't geen hem 't puin kon
't Was sprakeloos. [leren;

In hoeverre zulk een diktie of zeggingswijze een deugd, en in hoeverre een fout is, zullen we straks nader zien. De student heeft in de eerste plaats te doen met het feit, dat het er zó staat, en dat hij tot een helder inzicht komen moet van wat het betekent.

Daarom is nodig, dat eerst met de vorm, de taal en stijl, van het vers afgerekend worde: zin voor zin en woord voor woord!

Dat is een stevig stuk werk; maar de student zal uitvinden, dat het een uitnemende gymnastiek is. Staring's trant van zeggen dwingt iemand, zich los te maken van alle *sleurgebruik* van de taal.

Heeft de student zich op deze wijze toegang verschaft tot de inhoud van het vers, dan komt de veel aan-

genamer taak aan de beurt, om het te bestuderen als een geheel, als een stuk letterkunde.

Het vers is niet groot. Toch zal de beste wijze van studeren ook hier zijn, dat de student aantekeningen make op dezelfde manier als bij „Ferdinand Huyck”. Het Gedicht houdt een karakter-studie in, en die eist altijd bijzondere oplettendheid; vooral om de karakter-*ontwikkeling* goed op te merken; en dan bij een poëet als Staring die dikwels heel karakteristieke aanwijzingen in kleine tussenzinnetjes wegstopt!

Reden genoeg, om de studie van dit vers niet te luchtig en te vluchtig op te vatten.

Schriftelik werken, als boven aangegeven, heeft ook dit voor, dat men gedwongen is om te schrijven, om te stellen; en de kunst van stellen blijft toch maar het grote doel van alle taalstudie.

Aan de studie van dit Vers zijn oefeningen vast te knopen, die de Student in geen geval verzuimen moet.

Zo verzuime hij niet, om met behulp van de Aantekeningen op z'n linkerpagina's, de hele *Marco*-geschiedenis zelf over te vertellen.

Ook dienen de mooiste en interessantste gedeelten van het Vers goed *schriftelik* verwerkt te worden, door korte parafrase of door bredere omwerking in proza.

Daar hebt ge b.v. zo 'n mooie uitbeelding als die van de ijdeltuitige Marco, „verliefd op zijn eigen persoon.” Wie uit zijn omgeviug zulke of soortgelijke mensen kent, kan proberen bij de omwerking enige trekken eraan toe te voegen, of een enkele trek wat te wijzigen. Maar bij dit proberen zal het juist blijken, wat *rake* trekken Staring in zijn korte schets gegeven heeft, en hoe deze dichter de fijne kunst verstaat, om in één regeltje een ding raak te zeggen, waar wij er twintig voor nodig hebben.

Van Lennep, in zijn *Ferdinand Huyck*, geeft ons een schat van goed en alledaags Hollands. Starings taal is van fijnere kwaliteit en mikt hoger.

De Student kan dus bij ernstige studie zich in twee richtingen meer vertrouwd met het Hollands maken.

HOOFDSTUK III.

Waardering van MARCO als Dichtstuk.

Een Verhaal van Karakter-ontwikkeling.—Al studerende en lezende, zal de student tot de overtuiging komen, dat het Vers als verhaal niet zo onbeduidend is als het eerst wel leek. Het is niet zo maar een laffe toverstorie. De kern ervan is een mooie schets van karakterontwikkeling, een geval van zedelijke verbetering of bekering. Een man, die zich eerst als een *dwaas* gedroeg, wordt *wijs*.

In onze 20e eeuwse Letterkunde wordt veel werk gemaakt van de uitbeelding van karakter-ontwikkeling. Maar dan laten de dichters alles geschieden langs de natuurlijke weg. De toestanden en omstandigheden van het gewone leven bewerken dan de omkeer in een persoonlijkheid, zodat we er helemaal in meelevens kunnen.

Anders doet Saring het hier. Hij neemt de toevlucht tot een (waarschijnlijk Middeleeuws) verhaal, waarin de toverkracht wordt opgeroepen als hulpmiddel tot bekering.

Dat was een geliefdskoosde trant voor de eerste periode van de Romantiek, waartoe ook de dichter Staring behoorde. Hij vooral hield van zulke wonder-vertellingen. En in de aanhef van *Marco II* zegt hij ons ook *waarom*. Wij citeerden die geestige regels in ons hoofdstuk over Roman-Literatuur.

Doch bij de studie van het Vers moet in 't oog gehouden, dat die *uitwendige* metamorfosen of gedaanteverwisselingen van de Hoofdpersoon, maar een fantasties hulpmiddel zijn, om de *inwendige* metamorphose aan de dag te brengen.

Marco, de Hoofdpersoon, is hier de man, die bekering van node heeft, en die dan ook tot bekering komt.

Hij heeft ze nodig. Ziet maar, hoe hij ons van-den-be-

ginne-aan getekend wordt als een nutteloze ijdelruit, vervuld van zijn eigen *IK*. Maar óók: hoe waardeloos hij zich openbare, hij heeft een goede kiem tot beterschap in zich. Let maar op wat in vers 38 van hem gezegd wordt, dat hij namelijk vaak genoeg wenste iets loffeliks te doen en dat hij menigmaal zijn vervelingsjuk verzwoer."

Julia, in haar landelijke eenvoud, ziet scherp genoeg, om het beter trekje in Marco op te merken :

Het goede zaad, in zijn verdwazings-tijd
Aan Julia's doordringend oog gebleken
Te schuilen in dat hart (vers 39).

Zoals Marco voor ons optreedt in het begin van het vers, behoort hij tot die soort van mensen, die zich blind staren in de zon van hun eigen voortreffelijkheid en grootheid. Niets anders dan zichzelf zien ze, en willen ze zien. Marco is zo totaal *ver-ikt*, dat hij—gebelgd over de weinige attentie, die Julia hem schenkt—al aanstonds bedacht is op een zeer lage wraakneming. (Zie 6).

Maar het lot keert hem, als hij tot de uitvoering komen zal:

De boog, die slinks op 't wild gespannen stond,
Had, dwalend met zijn pijl, de jager zelf gewond (vers 8)

De mislukte toverproef verandert Marco in een ezel. In die toestand komt hij in dienst van Julia, En dan begint de grote levensles, die hij te leren heeft. Hij krijgt ze in de vorm van „*Voorbeeldslessen*”.

„Welk een School doorloopt de Cicisbee in twalef weken” (43).

Want, let wel, de toverproef had even gemakkelijk zó kunnen uitlopen, dat hij b.v. een *vogel* en niet een ezel geworden ware. Doch dat zou niet zo goed passen voor 't geval. Marco moet er onder, langs de weg van verne-dering en dienstbaarheid.

„Zij zal er aan!” heeft hij uitgeroepen. „Als *ik* nu koning ben, en *zij* slavin is,” dan . . . dan zal ik haar ten spot van allen maken, (vers 6). Doch 't geval leidt juist tot het

omgekeerde: *Hij* werd slaaf, niet zij slavin; hij werd tot spot; niet zij.

En toen eerst werd hij vatbaar om te leren; te leren uit de voorbeeldslessen, die Julia, onbewust, hem geeft. In vers 36 en 37 beeldt de Dichter ons uit, hoe geheel anders hij hier Julia te zien krijgt dan in de wufte gezelschapskringen van Napels. En met welke uitwerking?

Te diep beschamend tuigt het leven
Van Marco tegen hem, daar 't hare, zó besteed,
Zich aan zijn oog vertoont. (Vers 38).

Als nu straks de langgehoopte metamorfose intreden en de Ezel weer *Marco* wezen zal, dan verwachten wij van zelf een betere Marco, een:

„Die het betere thans verkoor
„En, na gedragen kruis, zich blij genot durft spellen.”

Gerust kan de Dichter zijn *dixi* uitspreken: „schatrijk aan hoop” voor de toekomst van deze, door vernering gebeterde Marco, verenigd met de voortreffelijke Julia.

Julia. Julia, de uitnemende in lichamelik schoon, maar voortreffelijker nog in vrouwelike deugd, laat de Dichter optreden om „ten zoen van 't Recht haar Sekse te wreken.”

Nobeler figuur had de dichter in deze rol niet kunnen creëren.

In weinige, maar keurige trekken beeldt hij ons dit mooie karakter uit. En de strekking van het Verhaal, n.l. dat de *onwaardige* Marco *harer waardig* worden moet, spreekt er te sterker door.

Ander mooi van het Vers. Het is de taak van de student de biezonder mooie gedeelten van het Vers zelf uit te vinden. Bij wijze van oog-openers vestigen wij hier op enkele de aandacht:

De uitbeelding van Marco als een Adonis-type. (verzen 1, 2 en 3.

De aanschouwelijke zeggings in vers 6:

Dan laat zich misverstand uit de eerste stroowis draaien,
En ik tree gebelgd terug, met tranen niet te paaien.

Evenzo de 2 laatste regels van vers 8.

Hoe keurig is de stille toewijding van Julia uitgebeeld in vers 36.

Heur naam wordt op de tong vernomen
 Van heel 't gezin, terwijl zij alles leidt:
Stil, nochtans, *als de veer, in 't uurwerk, door haar drijven*
 De wijzernaald zijn cirkel doet beschrijven;
Niet met luidruchtig onbescheid,
Gelijk de beek op 't rad eens molens neer komt stoten.

Biezonder mooi is ook de aanhef van II, als een luiming lofdicht op „de oude Tijd.”

Speelse verzen van die soort noemt men *Boutades* (spr. *boetades*). Het zijn luimige uitingen van de dichtergeest, half-onverschillig uitgestoten, en dus nooit ten volle bedoeld, maar toch met een kern van waarheid. Wie deze streng-mooie regels van Staring leest in verband met ons Hoofdstuk over Roman-Literatuur, zal die kern van waarheid wel onderscheiden.

't **Fijne puntje van dichterlike Diktie**. Hoe meesterlik in vele gevallen de diktie, of de dichterlike zeggung van Staring ook zij, ze mist de eigenschap van *snelle beelding* ⁽¹⁾

De taal van de Dichter moet hierop gericht zijn, dat alles wat hij aanroert, in verbeeldingsgestalte voor onze geest opkomt. En verbeelding wil *snel* werken. Soms wordt de *soberheid* van Starings diktie tot *magerheid*, zodat onze verbeelding er maar zwak of in 't geheel niet door aangespoord wordt.

Eén voorbeeld daarvan vinden we in *Marco*.

We vestigen er de aandacht op, omdat de student er iets naders uit leren kan omtrent het wezen van de Dichtkunst en de dichterlike taal.

(1) Wat de aard van Epiese Dichtkunst is, en hoe de dichterlike zeggung daarmee overstemmen moet, en wat in dit opzicht Starings verdiensten en tekortkomingen zijn, kan de Student, die er belang in stelt, nader behandeld vinden in de Hoofdstk: VI, VII en X van onze: *Proeve van Inleiding tot de Nederlandse Letterkunde*, verschenen bij J. A. Wormser, Pretoria.

Lees nog eens aandachtig over de beschrijving, die in vers 12 en 13 gegeven wordt van Urocha's hol, of eigenlijk van de omgeving daarvan:

Wij drukken die beschrijving nog eens af:

12.

Twee uren zwoegt hij voort, en de uitgang bleef verspard:
 Daar treft hem een gevaart' van klippen, naakt en zwart,
 Met huivering! 't Geboomt' houdt als teruggestoten,
 De barre steenklomp op een afstand ingesloten.
 Een mengeling van kruid, ten spijt van 't jaargetij'
 Met bloei gesierd — met zaad of bes beladen —
 Vervult het open; maar 't gevogelt ijlt voorbij:
 't Vond hier geen aas! Geen beet mag hier het ree verzaden.
 Al wat hier wast is gif: 't bedriegelik akoniet,
 Dat door de scheerling heen zijn blauwe trossen schiet;
 De dorenappel, met de bilzeplant verenigd
 Pest walmend door de lucht; het doodkruid, van de menigt'
 Der glimmervrucht gekromd: aan DEZE is 't gebied
 Uitsluitend ingeruimd.

13.

De wind sliep in; men ziet
 Hetgeen daar groent nochtans met vreemd geritsel beven:
 't Zijn schorpioenen, 't zijn tarantlen, 't is een broed
 Van adders, wriemlend aan de voet
 Der stronken, of door 't loof onrustig omgedreven!

Het is duidelijk, dat de Dichter door die beschrijving de indruk van *geheimzinnigheid* bij ons wekken wil, geheimzinnigheid, die ons huiveren doet.

Gelukt hem dat?

Na lezing en herlezing geve de student zijn eigen antwoord.

Ons antwoord is ontkennend.

Weet ge, waar we die indruk van geheimzinnigheid wèl krijgen, tot huiverens toe?

In de volgende beschrijving, die Cats ons geeft van de omgeving van het hol. ener andere toverheks (Lodippe):

Ziehier:

Maer Damon, onbewust waer dat't is gelegen,

Gingh dolen in het wout en wonder vreemde wegen,
 Tot hem een koolman bracht omtrent het duyster hol,
 Daer in Lodippe sat gedoken als een mol.
 Hij sagh het Lantschap aen : het scheen gelijk te treuren,
 Want daer is niet een mensch omtrent haer swarte deuren;
 Daer is, gelijk het schijnt, een woningh voor de doot,
 Geen hoenders op de werf, geen eenden in de sloot.
 Daer kan geen jonge maegt een aerdig kransje weven,
 Om tot een minne-pant haer vrient te mogen geven;
 Daer is geen blom-gewas, geen groen of aardigh kruyt,
 Daer is geen frissche roos, die aen der heyden spruyt;
 Daer kan geen dorstigh mensch een peer of appel krijgen,
 Schoon hem de moede borst en al de leden hijgen;
 Daer is geen boom omtrent, daer is geen edel fruyt,
 Daer is geen nachtegael die in de boomen fluyt.
 Men hoort'er niet een mees of ander vogel singen,
 Men siet'er niet een ree omtrent de klippen springen;
 De raef, een leelick dier, sit daer alleen en krast,
 Ter plaetsen daar het mosch op dorre rotsen wast.
 Men siet den vleder-muys en wonder vreemde dieren,
 Omtrent haer dorren bergh en om haer gevel swieren,
 Tot in haer kamer toe; en uyt een diepen kuyl
 Daer hoort men even-staëgh de stemme van den uyl.

Wij twijfelen niet of iedere lezer voelt zich in deze beschrijving direkt aangegrepen door een vaag gevoel van afschuw.

Dat is het wat de Dichter bedoelt met al die opsommingen; niets anders dan dat.

Milton zegt: Als de visioenen, zwevende, in de verbeelding van de Dichter opkomen, dan gebruikt hij zijn pen (zijn taal) om er vorm en gestalte aan te geven.

*The poets pen turns them to shapes, and gives to airy
 A local habitation and a name.* [nothing.

Nu, aan de „airy nothing” *geheimzinnigheid* een „local habitation” of een *kenbare gestalte*, te geven, was hier de taak van beide dichters, Staring en Cats. De ene is er niet in geslaagd, de andere wel. En dat Cats wèl slaagde komt niet hiervan dat hij er meer woorden voor gebruikt. Ziet maar eens, in hoe weinige trekken de dichter Celliers ons de „local habitation” van dezelfde „airy nothing” geeft,

als hij de geheimzinnige plek bij *Koba's Dam* voor onze verbeelding oproept:

Stadig nader daar die stroom —
als-of beskroom,

In die pad wat dáarlangs lei
gaat geen kar of wa verbij
of die diere spits hul oor —
als om te hoor.

Warrel-windjes, na mekaar,
woel die pad se stowwe daar,
of daar geeste wals en swaai
al om die draai.

Drijwers swijg en roer hul span,
agter-toe kijk nooit man,
is hul Koba's dam verbij
dan 's almal blij.

Kinders blij van van verre staan,
stoot mekander fluist'rend aan;
nooit te vér gaan hul daar rond:
d'is „duiwels-grond.”

Overigens, zoals we reeds zeiden, zijn er uit dit oogpunt heel wat schone gedeelten in *Marco*. Tot nadere toelichting van het boven gezegde, is zeker wel het mooiste voorbeeld, de beschrijving van Julia in haar dagelijks bedrijf (vers 36).

Stille vrouwelijke toewijding is, op zichzelf genomen, een abstraktie, een „airy nothing.” Maar door de stilwerkende veer van een uurwerk voor onze verbeelding te roepen, geeft de Dichter er „local habitation” of *gestalte* aan.

JACOB v. LENNEP

EN

A. C. W. STARING

JACOB VAN LENNEP.

(1802—1868).

Mr. Jacob van Lennep stamt uit een Amsterdams patriërs-geslacht, waarvan de mannen hoge regeringsambten bekleedden of oreerden in professorale katheders, terwijl de moeders en grootmoeders hieltjes breiden in de versleten kousjes van hun kinderen of kleinkinderen. Hij werd geboren de 25ste Maart 1802 als zoon van Professor David van Lennep en Cornelia Christina van Onroy. Vroeg ontwikkeld, las en schreef hij gedichten op een leeftijd als andere kinderen de letters leren. Zijn meeste lektuur bestond toen uit Hollandse gedichten, waarvan hij hele brokstukken van buiten leerde, en die hij zijn makkers dwong met hem te akteren.

Op school en universiteit muntte hij niet uit als ijverig student. Diepe taalstudie en filologie trokken hem niet aan. 'n Vlugge geest was hij, luchtig en vluchtig over de dingen heen zwevend, en daaruit halend wat hem aangenaam, geestig en klassiek leek. Niet de Duitse geest; hij las dan ook heel weinig Duits; maar de Franse was hem sympatiek. Shakespeare las hij, maar wist hij niet te waarderen, en Byron leerde hij uit een franse vertaling kennen en vertaalde hem weer uit 't Frans.

In 1824 gepromoveerd, vestigde hij zich als advokaat in Amsterdam en werd in 1827 tot Rijksadvokaat benoemd, wat hij tot zijn dood toe bleef.

Zijn eerst gepubliceerde werk, na zijn desertatie, was zijn „Akademiese Idyllen” geschreven in zijn studentetijd, gedichten stijf en stroef, naar classiek model. Van nu aan schrijft van Lennep over velerlei.

In deze tijd werden Sir Walter Scott's werken, gedichten en romans, in Holland druk gelezen en hadden reeds

navolgers gevonden. In zijn „Nederlandse Legendes in rijn gebracht”, trachtte v. L. de raad van zijn vader op te volgen om Holland's geschiedenis en oudheden als bron voor gevoel en verbeelding te gebruiken. Geheel in de trant van Scott's „The Lay of the last minstrel” werd er van geesten, duivels, en spoken, en allerlei andere helse wezens overvloedig gebruik gemaakt. Met het schrijven van zulke legendes is hij in zijn later leven voortgegaan, ook nadat hij als navolger van Scott zich tot het schrijven van Romans had gezet. Maar die romans hebben hem beroemd gemaakt; zonder die zou hij, nu reeds vergeten zijn. Een eerste poging tot het schrijven van een roman, had v. L. reeds als student gewaagd, maar na 't lezen van „Ivanhoe” van Scott had hij gevoeld nog te ver te kort te zullen schieten. In 1827 of 28 deed hij 'n tweede poging en 'tgevolg hiervan was „De Pleegzoon”. Een uitgever werd echter niet gevonden, en eerst na 't sukses, behaald met zijn legendes en toneelspelen, werd „De Pleegzoon” voor 't publiek gebracht in 1833.

In deze roman komt al dadelik uit, dat van Lennep 't leven van de komiesie kant bekijkt; b.v. waar Baron van Sonheuvel predikant Raesfeld komt bezoeken, om hem over zijn pleegzoon te raadplegen; waar Raesfeld meent dat de ketterijen van zijn eigen zoon 't onderwerp van gesprek zijn, zodat 'n hele verwarring ontstaat, waarbij de opvliegende Baron Van Sonheuvel door de zitting van de stoel valt en daaruit niet weer kan loskomen. Overal vinden we van die trekjes en juist op de meest gewichtige tijdstippen, en onder de meest hartroerende omstandigheden, komen die snakerijen de rol van „the fool in the play” vervullen.

Wij zeiden, dat niet vóór 't sukses behaald met zijn gedichten en toneelspelen, „De Pleegzoon” werd gepubliceerd. Vooral het spel „Een dorp aan de grenzen”, tergelegenheid van de opstand van België gedrukt en gespeeld, had aanleiding gegeven tot geestdriftige uitingen van vaderlands-liefde en v. Lennep's naam bekend gemaakt.

In 1836 volgt de „Roos van Dekama”, spelende in de tijd van Willem IV's oorlog tegen de Friezen. Geschiedkundige nauwkeurigheid in de feiten of in de geest van de personen, moeten we bij van Lennep niet zoeken. En als door de critiek hierop werd aanmerking gemaakt, wist hij er zich altijd met 'n „Jantje van Leiden” af te maken.

In 1838 verscheen „Onze voorouders in verschillende taferelen geschetst”, een elftal schetsen, waarvan „Brinio” de beste wordt geacht.

In 1840 verscheen „De lotgevallen van Ferdinand Huyck” waarin v. L. in zijn volle kracht optrad. Zijn geestig oog licht u uit deze roman tegen. Zijn liefde voor de achttiende eeuw blijkt uit elk woord. Van zijn aanleg voor fijne scherts, en onschuldige spot is deze roman 'n document. Na *Ferdinand Huyck* volgen er nog twee, een in 1850 „Elizabeth Musch,” volgens veler oordeel als historische roman een mislukking en in 1865 „De Lotgevallen van -Klaasje Zevenster”. Bij elke gelegenheid, vrolijke of droevige, op elk herdenkingsfeest, kwam van Lennep met 'n gedicht of toneelspel voor de dag. Altijd wist hij iets geestigs te zeggen, en bijna altijd hadden zijn toneelspelen sukses. Of zijn geestigheid altijd even fijn bleef, durven wij niet beweren, en zijn tijdgenoten ergerden zich wel eens aan 't platte en zouteloze van zijn scherts, welke verwijten hij wist af te slaan, met de tegenzet, dat zijn fijnere geestigheden niet begrepen werden. Soms vond hij ook 'n andere uitweg.

Hij zat eens met een van zijn tantes aan tafel. Terwijl er juist tarbot, een vis plat van-vorm en fijn van-smaak, werd rondgediend, maakte zijn tante de opmerking, hoe 't toch mogelijk was, dat hij zo'n fijne geest, dikwels zo plat kon zijn. Och, tante, antwoordde v. Lennep, de natuur geeft zelf 't voorbeeld van zo'n combinatie van platheid en fijnheid. Daar heb je die tarbot!

Dat zijn geest over 't geheel genomen, zeer gewaardeerd werd, blijkt wel uit de volgende anekdote. Na zijn

uittreden uit de Twede Kamer, 't hollandse parlement, (hij had zitting gehad voor Steenwijk) werd inplaats van hem 'n zoutzieder afgevaardigd. Na de „maiden-speech" van deze afgevaardigde, maakte een van de andere leden de opmerking, dat Steenwijk nu inplaats van Atties zout, gewoon keuken-zout aan de Kamer had geleverd.

In het laatst van zijn leven genoot v. Lennep dan ook een in Holland ongeëvenaarde populariteit. Overal waar hij verscheen, met „zijn lange grijze lokken, zijn goede manieren, zijn bewegelijke trekken en zijn guitig oog, met die bij de minste aanleiding om zijn lippen spelende glimlach, met dat zeker iets in zijn houding waaraan men de *père noble* herkent, werden de hoeden voor hem afgehaald of handen hem toegestoken." Toen in October van 't jaar 1867 't standbeeld van Vondel in 't Vondelpark te Amsterdam zou onthuld worden, was Van Lennep, als bezorger van 'n pracht-uitgaaf van Vondels werken, de aangewezen man om de feestrede te houden.

„Het was een heldere, zonnige voormiddag — zo vertelt Nicolaas Beets ons van die feestelijkheid. Het jeugdige wandelpark, naar VONDELS naam geheten, had in de veelkleurige najaarsdos van zijn heesters en nog jonge bomen een vrolijk en ernstig aanzien. Een talrijke schaar van aanzienlike mannen en vrouwen, van geleerden en kunstenaars, en van meest alle vaderlandse dichters, was in de afgezette ruimte, in welks midden het nog omsluerde beeld zich op zijn hoog voetstuk verhief, bijeen, wachtende op van Lennep. Te zijner tijd verscheen hij, er niet te best uitzienende en moeilijk ter been. Ook had hij weken lang en tot op diezelfde dag het bed moeten houden, wegens een ongemak aan de knie en bijkomende ongesteldheden, maar hij betuigde later dat, zodra hij die dag in de lucht gekomen was, hij zich als door een adem des levens verkwikt en versterkt had gevoeld. En inderdaad, zo ras hij de hem wachtende spreekplaats bereikt had en zijn mond opende, verdween alle denkbeeld van zwakte en vorige krankheid, en liet hij, die in de laatste jaren,

in het gewoon gesprek, dikwels moeilijk te verstaan was geweest, zich met zo grote duidelijkheid, kracht en nadruk horen, dat niemand van de omstanders van zijne schone rede een woord behoefde te missen. Maar toen nu het statige beeld onthuld, en door de Burgemeester van Amsterdam als een der edelste sieraden van zijn stad aanvaard was; toen daarop de Minister van Binnenlandse Zaken aan v. Lennep, uit naam van Z. M. de Koning, het Kommandeurs-kruis van de Nederlandse Leeuw overhandigde, en de luide en hartelike toejuiching van de uitgezochte schaar, die hem omringde, daarop het schoonste zegel drukte; toen de toegenegene blikken van zovele oprechte vrienden, waaraan zich de ogen vol tranen ener innig geliefde dochter paarden, de zijne zochten te ontmoeten, om, zonder woorden, hem hunne deelneming te kennen te geven,—toen, gewiszeik, doorleefde deze uitnemende vaderlander een der schoonste en zoetste ogenblikken van zijn leven; en weinig dachten wij, die het met hem doorleefden, dat wij slechts één jaar later hem onze hulde zouden brengen op zijn reeds sedert ettelike weken gesloten graf.”

A. C. W. STARING.

(1767-1840)

STARING werd geboren in Gelderland (een provincie rijk aan Kastelen, Landgoederen, Jachtparken en Heiden) en uit een familie, die zulke dingen onder haar bezittingen telt.

Starings vader was een Marine-officier, die een tijdlang een post bekleedde in Kaapstad bij de O.I. Compagnie. De zoon, Wijnand, werd toen opgevoed ten huize van zijn Oom. Op 19-jarige leeftijd promoveerde hij tot Doctor in de rechtsgeleerdheid.

In 1791 kwam hij door erfenis in het bezit van het bijna vorstelijk Landgoed „Den Wildenborgh”, waar hij zijn verder leven gesleten heeft, altijd arbeidende.

Aan de studie en de praktijk van de Landbouwkunde en de Landhuishoudkunde besteedde hij 't grootste deel van zijn tijd, verpozing vindende in zijn arbeid als letterkundige, historievorsor en dichter.

Grote uitgestrektheden heidegrond, behorende tot zijn Landgoed, heeft Staring in prachtige dennebossen herschapen. Zijn Dennen had hij lief:

Gij spreidt, in uw ontelbre schaar,
Een groots geheel ten toon,
En boeit de stille wandelaar
Door hartvereedlend schoon.

Zoo richt dan, richt uw zuilen op—
Breidt uit uw schaduwnacht,
O Pijnen, om een heuveltop,
Die mijn gebeenten wacht'!

Geen ijdele trots verhoog' de zerk,
 Noch sparre de opgang toe.
 Het Landvolk ruste er van zijn werk,
 Als ik van 't leven doe.

Zo luidt het slot van zijn Ode: *Aan mijne Dennen*. Men proeft er de geest van de vredige Land-edelman uit.

Geboren in de laatste helft van de 18e eeuw, was Staring voor korter of langer periode, een tijdgenoot van: Bilderdijk, Feith, Helmers, v. Lennep, Tollens en Da Costa.

In zijn vroegste jongelingsjaren schreef hij reeds Latijnse en Hollandse verzen, waarom één van de toen nog bloeiende „Genootschappen” de 16-jarige knaap tot Medelid benoemde. Doch, ge weet nu: dat bewijst niets ten gunste van die vroege poëzie; ze was dan ook maar zwak.

Maar Staring arbeidde voort. Zijn liefde voor de historie, het verleden, vooral de middeleeuwen, dreef hem uit tot de studie van Gelderse oudheden. De vondsten, die hij deed, de schatten, die hij verzamelde, werden de bouwstoffen van z'n Epiese Poëzie: zijn Balladen en Romancen en zijn Dichterlike vertellingen, die grotendeels op Gelders grondgebied spelen. Die soort van poëzie had Starings liefde; ze neemt meer dan de helft in van zijn complete Dichtbundel. *Romantikus* is hij in deze Poëzie, in een tijd, toen de nieuwe richting in Holland nog maar schaars genoemd werd.

Van Starings dichterlike vertellingen zijn het meest bekend geworden: *De Jaromir-cyclus*, *Het Vogelschieten*, *De Leerling van Pancrates* e.a. Ze zijn alle in de trant van *Marco*, hoewel sommige wat vlotter van konstruktie.

Voortreffelijke Balladen en Romancen heeft Staring geschreven: *Lenora*, *De Zwarte Vrouw*, *Adolf en Emma*, *Folpert van Arkel*, e.a.

Leest men het beste van Starings *Lyriese* Poëzie, dan trekt het de aandacht, dat de strenge soberheid van zijn diktie zich ook Jaar niet verloochent, maar dat hij toch in die soort een veel lossere en bevalliger toon weet aan te slaan.

Daar hebt ge dit schalkse lied :

DE MIN.

Gij moeders,
Gij hoeders
Der bloeiende jeugd,
Wat mort gij, wat noemt gij
De spijtigheid deugd!

Wat keert gij
En weert gij
De listige Min
Van rijpende boezems?
Hij raakt er toch in!

De kruiper,
De sluiper
Houdt ijverig wacht;
Hij ligt op zijn luimen,
Bij dage, bij nacht!

Al sluiten
Hem buiten,
Met grendel en boom,
Benagelde poorten;
Al dreigt hem een stroom.

Twee achjes,
Twee lachjes,
Hij 's binnen, de Guit!
En duizend sermoenen.....
Hij is er niet uit!

Of het statige zangkoor uit zijn Loflied op de Hemel-
vaart (grotendeels opgenomen onder de Kerkelijke Gezangen :

Gods paleis ontsluit zijn deuren;
't Voorhof zendt zijn wierookgeuren,
Bij der Englen vreugdegroet,
Hem, die stierf en leeft, te moet.

Talloos vloeit de schaar hem tegen;
Heilig palmloof dekt zijn wegen;
Beurtlings dreunt bazuingeschal —
Trit de harp, in Salems wal.

Ziet, hij nadert! Starend knielen
 Serafs, Cherubs, Menschenzielen;
 Harpklink en bazuïngalm zwijgt,
 Daar hij Sions kruin bestijgt!

s' Heeren burcht verheft zijn tinnen;
 Hij, die stierf en leeft, gaat binnen;
 Op zijn paden stroomt het licht
 Van zijns Vaders aangezicht!

Van Staring's dichttrant in het algemeen geeft Beets ons de volgende mooie karakteristiek:

„Starings degelijkheid heeft ongetwijfeld hare schaduwzijde; en eene zulke die geheel geschikt is hem van populariteit uit te sluiten. Om geheel gewaardeerd, dadelijk en recht verstaan te worden, onderstellen vele zijner gedichten eene grotere mate van kennis en nadenken dan men aan het Algemeen mag toeschrijven; en wij mogen de weinigheid in woorden van de zin- en zaakrijkste onzer dichters niet overal van eenige stroefheid en gedwongenheid, de schielikheid zijner wendingen niet altijd van onduidelikheid vrijpleiten. Staring is de man niet voor vluchtige, oppervlakkige lezers. Zijne verzen zijn geen muziek om van 't blad te spelen. Zij vereisen een oplettendheid, die zij ten volle waardig zijn en bij elke herlezing met de ontdekking van nieuwe schoonheden belonen. Maar deze schoonheden zijn schoonheden van détail, waarover de gewone lezer henenglijpt, en die door de verwaarlozing van een rustteeken, de verplaatsing van een accent, het niet acht geven op een hoofdletter, verloren gaan of in zo vele duisterheden veranderen. Over het geheel is hij meer geschikt een geoefende smaak, dan een alledaags gevoel te strelen. Naar de droom zijner jeugd de Zanger van het „eenvoudig Landvolk” te worden, lag zoo min in zijn natuurlijke aanleg, als het door zijne classieke vorming bevorderd werd: Veeleer het „Odi profanum vulgus et arceo.”

INHOUD.

	Bldz.
VOORREDE	5
FERDINAND HUYCK.	
HOOFDSTUK I. Hoe dit boek te bestuderen ...	21
" II. Studie van de karakters ...	31
" III. Het tijdperk, waarin de Roman speelt	31
" IV. De betekenis van Roman- Literatuur	42
" V. Deze Roman	50
MARCO.	
HET VERS (Vereenvoudigde Spelling)	55
HOOFDSTUK I. Woordverklaringen op Marco	71
" II. Studie van het Vers	82
" III. Marco als Dichtstuk	84
JACOB VAN LENNEP	93
A. C. W. STARING	98
